

**Sprawozdanie merytoryczne z realizacji zadania pt.
Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków
Krajobrazowych w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej
wg harmonogramu rzeczowo-finansowego
do umowy nr WFOŚ/D/723/64/2011**

Uczestnicy wszystkich zadań realizowanych przez Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej zostali poinformowani o dofinansowaniu zadań ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku.

Pkt. 1. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych –Kaszubski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

Organizacja i przeprowadzanie zajęć i konkursów ekologicznych.

1)Ogólnopolski konkurs „Poznajemy Parki krajobrazowe polski”

- Trzeci etap X edycji konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”.

W dniu 13.01.2011 o godzinie 10:00 w siedzibie Kaszubskiego Parku Krajobrazowego odbył się trzeci etap (etap parkowy) konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”. W konkursie brało udział 20 uczniów (po 4 osoby w drużynie) z 5 szkół gimnazjalnych:

- Gimnazjum im. Józefa Piłsudskiego w Sierakowicach,
- Zespół Kształtowania i Wychowania w Szymbarku,
- Katolickie Gimnazjum im. Jana Pawła II w Kartuzach,
- Gimnazjum Publiczne im. Jana Pawła II w Somoninie,
- Zespół Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Czczewie.

Uczniowie rozwiązywali pisemnie test składający się z 15 pytań ogólnobiologicznych oraz 5 pytań dotyczących Kaszubskiego Parku Krajobrazowego. Wygrała drużyna reprezentująca Gimnazjum Katolickie w Kartuzach, która będzie reprezentowała Kaszubski Parku Krajobrazowy w etapie wojewódzkim.

- Czwarty etap X edycji konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski” .

W dniu 03.03.2011 w Ośrodku Edukacji Ekologicznej w Szymbarku odbył się IV etap (wojewódzki) konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”. Brały w nim udział trzy zwycięskie szkoły z trzech parków. Zaborski Park Krajobrazowy reprezentowało gimnazjum w Brusach, Wdzydzki Park Krajobrazowy reprezentowało gimnazjum w Dziemianach a Kaszubski park Krajobrazowy reprezentowało Katolickie Gimnazjum w Kartuzach. Konkurs składał się z dwóch etapów . Pierwszy etap polegał na indywidualnym pisemnym rozwiązaniu testu składającego się z 15 pytań ogólnobiologicznych i ekologicznych oraz 10 pytań Wdzydzkiego, Zaborskiego i Kaszubskiego Parku. Drugi etap polegał na indywidualnym rozpoznawaniu przez uczniów roślin i zwierząt chronionych ze zdjęć.

Wszyscy uczestnicy pracowali indywidualnie dopiero na końcu konkursu sumowało się punkty drużynowo. Wygrała drużyna z gimnazjum w Brusach reprezentująca Zaborski Park Krajobrazowy.

Zwycięska drużyna brała udział w finale konkursu, który odbył się 17.05.2011 w Zespole Lubelskich Parków krajobrazowych.

- Pierwszy etap XI edycji konkurs „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”

Kaszubski Park Krajobrazowy jest koordynatorem wojewódzkim konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”. W XI edycji tego konkursu biorą udział następujące Parki: Kaszubski Park Krajobrazowy, Wdzydzki Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Doliny Słupi, Zaborski Park Krajobrazowy i Nadmorski Park Krajobrazowy. W dniu 15 listopada odbył się I etap konkursu (szkolny), w którym wzięło udział 10 szkół z terenu Kaszubskiego Parku i jego otuliny. Test składający się z 15 pytań ogólnobiologicznych i 10 pytań na temat Kaszubskiego Parku rozwiązało 107 uczniów z 7 gmin.

Koordinatorem ogólnopolskim XI edycji jest Zespół Parków Krajobrazowych województwa Małopolskiego

- Drugi etap XI edycji konkurs „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”

W dniu 13.12.2011. odbył się w siedzibie Kaszubskiego Parku II etap (gminny) konkursu PPKP, w którym udział wzięły 4 szkoły. Test rozwiązywało 16 uczniów, którzy reprezentowali dwie gminy Stężycza i Kartuzy. W etapie parkowym konkursu gminę Stężycza reprezentował Zespół Kszta olenia i Wychowania w Stężycy a gminę Kartuzy katolickie Gimnazjum im. Jana Pawła II w Kartuzach.

Efekt ekologiczny

Młodzież gimnazjalna zapoznała się z zasadami ochrony cennych terenów pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym całej Polski. W konkursie brali udział przedstawiciele z całego kraju zapoznając się ze wszystkimi wartościami Parków Krajobrazowych Polski, ich różnorodnością i formami ochrony. Zapoznali się również z zagrożeniami i walką z nimi w celu zachowania chronionych wartości. Konkurs ten jest na bardzo wysokim poziomie i wymaga od uczestników dużego zaangażowania i wiedzy.

2) Warsztaty terenowe dla uczniów i przedszkolaków z terenu Parku i jego otuliny

- Warsztaty terenowe pt. „Lekcja przyrody w ternie” dla uczniów szkół podstawowych z ternu Kaszubskiego Parku i jego otuliny.

Kaszubski Park Krajobrazowy zorganizował 20 wyjazdów dla uczniów z 24 szkół z terenu Parku i jego otuliny. Kaszubski Park podstawiał autobus, którym dzieci były zawożone do miejsca odbywania się zajęć i odstawiane do szkoły. Do wyboru były dwa miejsca, gdzie odbywały się warsztaty: okolice rezerwatu „Jezioro Lubygość” oraz okolice rezerwatu „Zamkowa Góra”.

W czasie warsztatów dzieci uczyły się zasad zachowania w lesie i rezerwacie, rozpoznawania owadów pożytecznych oraz szkodników, rozpoznawania podstawowych gatunków drzew liściastych i iglastych, uczyły się budowy porostów oraz odróżniania porostu od mchu, poruszania się i orientacji w terenie przy użyciu kompasu oraz obserwacji przyrody i krajobrazu przez lornetki. W warsztatach brało udział 694 uczniów.

Tabela zestawiająca szkoły, miejsca oraz terminy wyjazdów oraz ilość uczniów biorących udział w zajęciach.

Lp.	Nazwa Szkoły	Liczba uczniów	Data wyjazdu	Miejsce wyjazdu
1.	Sp 1 w Kartuzach	31	10.05. 2011	Okolice jeziora Lubygość
2.	SP Miłoszewo i Strzępcz	37	11.05.2011	Okolice jeziora Lubygość
3.	SP Niepoczołowice	37	12.05.2011	Okolice jeziora Lubygość
4.	SP Mirachowo	41	16.05.2011	Okolice jeziora Lubygość
5.	SP 1 w Kartuzach	31	17.05.2011	Okolice jeziora Lubygość
6.	SP w Starej Hucie, Głodnicy i Bączu	40	18.05.2011	Okolice „Zamkowej Góry”
7.	SP w Somoninie	31	19.05.2011	Okolice jeziora Lubygość
8.	SP Dzierżąžno	36	20.05.2011	Okolice jeziora Lubygość
9.	SP Szymbark	20	23.05.2011	Okolice „Zamkowej Góry”
10.	SP Borcz	33	25.05.2011	Okolice jeziora Lubygość
11.	SP Połęczyno	29	27.05.2011	Okolice „Zamkowej Góry”
12.	SP Tuchlino	39	31.05.2011	Okolice jeziora Lubygość
13.	SP Klukowa Huta	26	01.06.2011	Okolice „Zamkowej Góry”
14.	SP Linia	41	02.06.2011	Okolice „Zamkowej Góry”
15.	SP Brodnica Górna	37	06.06.2011	Okolice „Zamkowej Góry”
16.	SP Kamienica Królewska	35	07.06.2011	Okolice „Zamkowej Góry”
17.	SP Kętrzyno i Pobłocie	37	08.06.2011	Okolice jeziora Lubygość
18.	SP Kamienica Szlachecka	36	10.06.2011	Okolice „Zamkowej Góry”
19.	SP w Stężycy	41	13.06.2011	Okolice jeziora Lubygość
20.	SP Puzdrowo	36	17.06.2011	Okolice „Zamkowej Góry”

Efekt ekologiczny

Dzieci i nauczyciele z terenu Parku i jego otuliny zapoznali się praktycznie i teoretycznie z terenem Parku oraz przeanalizowali wybrane problemy o tematyce przyrodniczej poszerzając swoją wiedzę teoretyczną w praktyce.

3) Lekcje pokazowe dla przedszkolaków, dzieci i młodzieży ze szkół znajdujących się na terenie Parku i jego otuliny

W ramach tego punktu zorganizowano kilkadziesiąt spotkań dla dzieci i młodzieży w różnych grupach wiekowych ze szkół z terenu Kaszubskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny. Zajęcia zostały przeprowadzone m.in. z następujących zagadnień: „Droga odpadu”, „Flora i fauna oraz pochodzenia jeziora Kamienieckiego”, „Budowa lasu i jego rola w życiu człowieka”, „Poznajemy Jezioro Bukowskie”, „Z przyrodą za pan brat”, „Las domem zwierząt”, „Jezioro Gowidlińskie”.

Efekt ekologiczny

Dzieci i młodzież z terenu KPK i jego otuliny zapoznały się z wybranymi problemami przyrodniczymi oraz zadaniami i problemami Kaszubskiego Parku. Dzięki bezpośredniemu kontaktowi z pracownikami KPK mogły również zadawać pytania i otrzymywać odpowiedzi dotyczące najróżniejszych problemów z zakresu ekologii, ochrony środowiska i przyrody, poszerzając swoją wiedzę na ten temat.

4) Współorganizacja ze służbami mundurowymi zajęć dla dzieci w terenie (Strażą Leśną, Strażą Pożarną, Policją, Strażą Graniczną).

W dniu 19 września Kaszubski Park Krajobrazowy zorganizował na parkingu pod Wieżycą zajęcia ze służbami mundurowymi dla ok. 200 uczniów i przedszkolaków.

W pokazie udział wzięli: Ochotnicza Straż Pożarna z Szymbarka oraz policjanci z Powiatowej Komendy w Kartuzach, Straż Leśna z Nadleśnictwa Kartuzy, Straż Graniczna z Gdyni oraz Sekcja Wysokościowa Straży Pożarnej z Gdyni. Każdy pokaz rozpoczynał się krótkim wykładem na temat pracy i roli poszczególnych służb w naszym życiu, wymieniane były numery alarmowe oraz konsekwencje ich nadużywania. Później można było zobaczyć pokazy akcji ratunkowych. Straż Pożarna zademonstrowała dzieciom wyposażenie wozu strażackiego i pełny ekwipunek strażaka oraz akcję gaszenia pożaru lasu, można było również dowiedzieć się jak udzielać pierwszej pomocy osobom poszkodowanym. Straż Leśna omówiła zasady zachowania się w lesie i opowiedziała o walce z kłusownictwem i kradzieżami drewna. Zaraz po tym Policja wyjaśniła dzieciom co oznacza słowo „kradzież” i jakie są konsekwencje tego czynu. Pokazali również wyposażenie policjanta oddziałów prewencji, a potem można było obejrzeć wnętrze radiowozu. Dla gimnazjalistów Strażacy z Sekcji Wysokościowej zaprezentowali akcję ratunkową na wysokości - pokaz odbył się na wieży widokowej na szycie Wieżycy. Jako ostatnia zaprezentowała się Straż Graniczna pokazując postępowanie ze szkolenymi psami, które wzbudziły wiele podziwu swoim posłuszeństwem i rolą jaką odgrywają w Straży Granicznej.

Efekt ekologiczny

Dzieci zapoznały się z problemami i procedurami postępowania poszczególnych służb w sprawach związanych z ochroną środowiska i uczulenie dzieci na sprawy związane z ochroną przyrody oraz konsekwencjami łamania prawa.

5) Konkursy

- Konkurs ekologiczny w Zespole Kształcenia i Wychowania im. Jana Pawła II w Gołubiu

W dniu 9 .02.2011 r. w Zespole Kształcenia i Wychowania im. Jana Pawła II w Gołubiu odbył się konkurs ekologiczny dla uczniów szkół podstawowych gminy Stężyca. Konkurs odbył się pod patronatem wójta gminy Stężyca , Kaszubskiego Parku Krajobrazowego oraz Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Szymbarku. Temat przewodni konkursu to: „Zagrożenia

środowiska przyrodniczego i jego ochrona”. W konkursie brały udział dzieci z 4 szkół: w Stężycy, Gołubiu, Kamienicy Szlacheckiej oraz Klukowej Huty. Dzieci rozwiązywały test składający się z 20 pytań w dwuosobowych drużynach. Zwyciężyła drużyna z Zespołu Kształcenia i Wychowania w Gołubiu.

- Konkurs plastyczny pt. „Las i jego mieszkańcy” w szkole podstawowej w Kolonii

W dniu 06.05.2011 w Szkole Podstawowej w Kolonii odbył się V gminny konkurs plastyczny pt. „Las i jego mieszkańcy”.

- Konkurs plastyczny organizowany przez Kaszubski Park Krajobrazowy pt. „Wiosna w Kaszubskim parku Krajobrazowym”.

W dniu 03.06.2011 odbyło się uroczyste wręczenie nagród. Konkurs został skierowany do uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz szkół ponadgimnazjalnych. Technika wykonania prac była dowolna. Na konkurs zostało przysłanych około 100 prac z 15 szkół. Różnorodność i pomysłowość nadesłanych prac była zaskakująca. Prace były oceniane w następujących grupach wiekowych: uczniowie szkół podstawowych klas I-III, uczniowie szkół podstawowych klas IV-VI, uczniowie szkół gimnazjalnych, uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. W każdej grupie wiekowej były wybierane 4 prace zajmujące odpowiednio I, II, III miejsce oraz wyróżnienie.

- Konkurs pt. „Pędownik” i konkurs pt. „Leśne ludki”

16 listopada w siedzibie Kaszubskiego Parku Krajobrazowego w Kartuzach zostały wręczone nagrody laureatom jesiennych konkursów „Pędownik” oraz „Leśne Ludki”. Konkurs „Pędownik” był skierowany do uczniów szkół gimnazjalnych i ponad gimnazjalnych z terenu Kaszubskiego Parku i jego otuliny. Uczestnicy mieli dostarczyć prace składające się z zebranych i oznaczonych przez siebie liści, pędów i owoców rodzimych gatunków drzew i krzewów. Oceniana również była oprawa plastyczna dostarczonych prac. Konkurs „Leśne ludki” był skierowany do przedszkolaków, które miały wykonać prace przedstawiające postacie wykonane z zebranych przez siebie szyszek, kasztanów, owoców jarzębiny itp. Dostarczono ponad 100 prac wykonanych przez dzieci.

Efekt ekologiczny

Konkursy zwiększyły zainteresowanie dzieci pięknem przyrody na terenie Parku oraz zachęciły do wyjścia w teren. Zapoznały się z rodzimymi gatunkami drzew i krzewów występujących na terenie Kaszubskiego Parku Krajobrazowego oraz problemami z zakresu ekologii, ochrony przyrody oraz roli parków krajobrazowych. Dzieci mogły również rozwinąć swoje zdolności plastyczne.

Akcje ekologiczne

- „Dzień Ziemi” i „Sprzątanie świata”

Kaszubski Park Krajobrazowy brał udział w obchodach Dnia Ziemi i sprzątaniu świata. W ramach akcji 440 sztuk opakowań worków na śmieci i 2000 sztuk rękawiczek jednorazowych zostało rozwiezione do szkół znajdujących się na terenie Kaszubskiego Parku. Dzieci wykorzystały je do zbiórki śmieci w okolicznych lasach.

- **„Zbieranie zużytych baterii”**

Kaszubski Park Krajobrazowy wyposażył szkoły i przedszkola z terenu Parku i otuliny w pojemniki na zbieranie zużytych baterii. Akcja połączona jest z wykładami na temat czasu rozkładu zużytych baterii i konieczności ich segregacji. Akcja zbierania baterii trwa do końca roku szkolnego 2012 roku. Szkoły biorące najaktywniejszy udział w akcji zostaną nagrodzone.

Efekt ekologiczny

Uświadomienie dzieciom i młodzieży problemu zaśmiecania naszych terenów i zagrożeń wynikających z takich zachowań.

Przeprowadzenie patroli zintegrowanych służb w celu lepszej ochrony terenu Kaszubskiego Parku Krajobrazowego.

- 75 wizji terenowych z udziałem Starostwa Powiatowego w Kartuzach i Urzędów Gmin z terenu Parku. Wizje dotyczyły możliwości: kopania, bagrowania, odmulania stawów, możliwości wycinki drzew, niwelacji terenu, możliwości budowy pomostów.
- W 33 wspólnych patrolach terenowych ze Strażą Leśną ukarano 17 osób za wyrzucanie śmieci w miejscach do tego nie wyznaczonych (§162 Kodeksu Wykroczeń). Dwie osoby ukarano mandatem karnym za spuszczenie ścieków do mokradła leśnego na terenie Parku i Natury 2000.
- Złożono dwa zawiadomienia do Policji „dotyczące naruszenie strefy ciszy przez lądowanie i start samolotu na jeziorze Raduńskim i Nierzostowo.
- Raz występowano jako świadek w sądzie w sprawie podrobienia decyzji Starost przez jednego z inwestorów.
- Podczas jednego z popołudniowych patroli ze SL zatrzymano i przekazano Policji sprawców zniszczenia Pomnika w Kaliskach (miejsca pamięci pomordowanych we wrześniu 1939r)
- W ramach współpracy z Powiatowym Lekarzem Weterynarii pobrano do badań próby ptactwa dzikiego (ptasia grypa).
- W ramach współpracy z ZDW koordynowano montaż oznakowania na wrażliwych przyrodniczo odcinkach dróg dotyczących ochrony płazów.
- Koordynowano prace związane z organizacją Święta Flagi w ramach corocznej współpracy z oddziałem Zrzeszenia Kaszubsko – Pomorskiego w Stężycy.
- Wraz ze Strażą Leśną ukarano mandatem karnym (§161 kodeksu wykroczeń) 55 osób.
- Zgłoszono w Urzędzie Gminy w Chmielnie dwa przypadki padnięcia saren.
- W ramach udziału w wizjach terenowych z przedstawicielami Starostwa doprowadzono do rozbiórki trzech nielegalnych budynków letniskowych.

- Złożono odwołanie do SKO w sprawie naruszenia Uchwały Sejmiku województwa dotyczącej naruszenia punktu 7 zakazów tej Uchwały.

Efekt ekologiczny

Patrole to nie tylko same kontrole w terenie, ale także uświadamianie społeczeństwa z zakresu naruszeń prawa dotyczącego ochrony środowiska i ochrony przyrody. Czasami są to nieświadome, ale niestety często są to przypadki świadomego naruszenia przepisów. Nawiązanie współpracy z wydziałami administracyjnymi w celu lepszego działania w zakresie ochrony przyrody.

Szkolenia

Pracownicy Kaszubskiego Parku wzięli udział w warsztacie „Jak dbać o obszar Natura 2000 i o wody – w procesach planowania i na co dzień.” Oraz szkoleniu na temat edukacji przyrodniczej Rogowie organizowanym przez SGGW w Warszawie. Omawiane były problemy edukacji przyrodniczej, sposoby edukacji ułatwiające przeprowadzanie zajęć oraz różne rodzaje ścieżek edukacyjnych na terenie Polski.

Efekt ekologiczny

Dzięki szkoleniom pracownicy KPK podnieśli swoje kwalifikacje zawodowe oraz wymienili swoje doświadczenia z innymi Parkami i innymi uczestnikami tych szkoleń i konferencji

Odnowienie istniejących punktów widokowych na terenie Kaszubskiego Parku

Odnowienie stelaży stalowych zostało wykonane poprzez wyczyszczenie z rdzy, pomalowanie farbą podkładową oraz farbą nawierzchniową, poprawienie mocowania, prostowanie, wycięcie krzaków, uprzątnięcie terenu wokół.

Efekt ekologiczny

Punkty widokowe cieszą się dużym zainteresowaniem i często są odwiedzane przez turystów. Dzięki odnowieniu stelaży tablic na punktach widokowych miejsca te wyglądają estetycznie, dzięki czemu zwiększyła się atrakcyjność tych miejsc. Przekłada się to również na większe zainteresowanie punktami widokowymi i chęć podziwiania otaczającej nas przyrody.

Odnowienie tablic informacyjnych i granicznych na terenie Kaszubskiego Parku

- Wraz ze studentami i praktykantami odnowiono oznakowanie Drogi Kaszubskiej na przydrożnych kamieniach oraz w części NE. Parku oznakowanie graniczne KPK.
- Odnowienie 23 tablic informacyjnych, map turystyczno – przyrodniczych na terenie Parku poprzez wydruk zaktualizowanych map, zalaminowanie ich folią antygraffiti oraz przyklejenie. Tablice - Mapy zostały wymienione w następujących miejscowościach: Ostrzyce („U Stolema”), Ostrzyce („Stolemek”), Ostrzyce (k. Informacji Turystycznej), Ręboszewo, Zawory, Stara Huta, Szymbark (Centrum Edukacji i Promocji Regionu), Szymbark (Informacja Turystyczna), Strzepocz, Brodnica Dolna (przy śluzie), Chmielno, Reskowo, Gołubie (we wsi), Gołubie (k. Ogrodu Botanicznego), Kartuzy (k. Informacji Turystycznej), Miechucino, Niepoczołowice, Mirachowo (k. leśniczówki), Pomieczyńska Huta, Staniszewo,

Kamienica Królewska, Wieżyca (parking pod szczytem), Wieżyca (parking pod wiaduktem).

Efekt ekologiczny

Lepsza informacja społeczeństwa o zasięgu granic obszaru chronionego i walorach przyrodniczo-krajobrazowych KPK.

Pkt. 2. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Nadmorski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

Ochrona p.poż. rezerwatu „Bielawa”

W ramach zadania zrealizowano:

- zakup paliwa do samochodów służbowych Nissan x-trail oraz Nissan p-up z zamontowanym modulem gaśniczym;
- dyżur w sezonie letnim na wieży p.poż;
- patrole naziemne terenu rezerwatu;
- zakup artykułów do konserwacji urządzeń i obiektów p.poż;
- zakup paliwa do pilarki;
- zakup wykrywacza metali w celu obsługi pizometrów;
- zakup lornetki dla pracowników służby parku;
- konserwacja dróg p.poż poprzez podsypywanie i wyprofilowanie dwóch wjazdów na pas p.poż przy szlabanach;

Efekt ekologiczny

Poprawa warunków ochrony przeciwpożarowej i stanu obiektów technicznych na terenie rezerwatu. Zwiększona sprawność służby p.poż. przyczynia się do zmniejszenia ryzyka wystąpienia pożarów, minimalizuje skutki ewentualnych pożarów oraz innego szkodnictwa ze strony człowieka.

Kontynuacja wycinki samosiewów drzew, odrostów brzozy w granicach wielkoobszarowego rezerwatu torfowiskowego „Bielawa”

W ramach zadania wykonano wycinkę odrostów brzozowych i samosiewów sosnowych na powierzchni 16 ha wraz z usunięciem wyciętej biomasy z terenu torfowiska.

Efekt ekologiczny

Poprawa warunków świetlnych i uwilgotnienia siedlisk na których występują gatunki charakterystyczne dla torfowiska bałtyckiego – kontynuacja i utrwalenie efektów działań w zakresie czynnej ochrony przyrody z lat ubiegłych.

Usypanie wału ziemnego tamującego odpływ wody z torfowiska

W ramach zadania uformowano wał ziemny wzdłuż wschodniej granicy rezerwatu „Bielawa” na odcinku 200 mb, szer. wału ok. 1,3 m, wys. ok. 0,8 m z zagęszczeniem materiału – zatrzymanie wód opadowych na torfowisku, zabezpieczenie przed zalewaniem terenów przyległych do rezerwatu.

Efekt ekologiczny

Zapewnienie trwałości walorów przyrodniczych oraz przywrócenie optymalnego uwilgotnienia torfowiska, zainicjowanie odtworzenia procesów torfotwórczych

Remont dróg p.poż

W ramach zadania wykonano uzupełnienie nawierzchni drogi p.poż oraz zagęszczenie mechaniczne materiału ziemnego na odcinku 100 mb wzdłuż wschodniej granicy rezerwatu „Bielawa” oraz na odcinku 80 mb, dz. nr 686 obręb Mieroszyno.

Efekt ekologiczny

Poprawa bezpieczeństwa p.poż. rezerwatu, zapewnienie trwałości utrzymania dotychczasowych efektów działań ochronnych.

Zasypywanie rowów

W ramach zadania na odcinku 100 mb rowu nasypało warstwę ziemi gr. ok. 50 cm, dz. nr 498/1 (wg nowej numeracji 499/3) obręb Mieroszyno, w celu likwidacji liniowych odpływów wody z torfowiska.

Efekt ekologiczny

Zapewnienie trwałości walorów przyrodniczych oraz przywrócenie optymalnego uwilgotnienia torfowiska i odtworzenie procesów torfotwórczych

Zakup map NPK

Zakupiono mapy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego.

Efekt ekologiczny

Lepsza informacja społeczeństwa o zasięgu granic obszaru chronionego i walorach przyrodniczo-krajobrazowych NPK.

Szkolenie pracowników Nadmorskiego Parku Krajobrazowego

Udział pracowników Parku w szkoleniu pt. „Przepisy ustawy Prawo wodne zmienione z ustawą z dnia 5 stycznia 2011 r. oraz warsztatu „Jak dbać o obszar Natura 2000 i o wody – w procesach planowania i na co dzień.”

Efekt ekologiczny:

Wymiana doświadczeń i poznawanie nowych rozwiązań w tym zakresie podnosi wiedzę pracowników Parku i pozwala na bardziej efektywne zarządzanie i realizację zadań ochronnych.

Pkt. 3. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

Zagospodarowanie ekoturystyczne Parku

Remont zagospodarowania ekoturystycznego Parku wykonano we współpracy z Nadleśnictwami - Leśny Dwór i Bytów.

Wykonane zostało oznakowanie pomników przyrody na terenie Parku i część w jego otulinach. Oznakowane zostały pojedyncze drzewa, grupy drzew oraz głązy narzutowe. Na oznakowanie składał się: zestaw słupków drewnianych, tabliczka opisowa oraz tabliczka z godłem. Łącznie oznakowano 80 pomników przyrody.

Wykonane zostało oznakowanie 3 ścieżek przyrodniczych oraz dokonano napraw urządzeń zagospodarowania turystycznego na 1 ścieżce. Na oznakowanie ścieżek składały się tablice kierunkowe, tablice informacyjne z opisem najciekawszych przyrodniczo miejsc, opisujące florę i faunę, zabytki kultury materialnej a także problemy przyrodnicze danej okolicy oraz mapy poglądowe z zaznaczonym przebiegiem ich tras.

- Ścieżka przyrodnicza pn. „Szlakiem pięciu jezior” przebiegająca m.in. w pobliżu jezior lobeliowych została oznakowana w porozumieniu z Nadleśnictwem Bytów. Na trasie ustawiono 20 tablic kierunkowych, 12 tablic informacyjnych oraz mapę poglądową. Nadleśnictwo przygotowało miejsca do wypoczynku, wyposażone w stoły i ławy oraz kosze na śmieci.

- Ścieżka przyrodnicza pn. „Okolice jeziora Głębokiego” przebiega w pobliżu tego jeziora. Na jej oznakowanie składa się 12 tablic informacyjnych, 15 tablic kierunkowych, parking leśny, odnowione zostały urządzenia turystyczne (3 wiaty, stoły i ławy).

- Ścieżka przyrodnicza pn. „Krzynia” oznakowana w uzgodnieniu z Nadleśnictwem Leśny Dwór. Ustawionych zostało 10 tablic informacyjnych, 18 tablic kierunkowych. Doposażenie ścieżki planowane jest w roku 2012, w miejscach wypoczynku zostaną ustawione stoły i ławy.

- Ścieżka przyrodnicza pn „Gałąźnia Mała” przebiega częściowo przez teren rezerwatu „Dolina Huczka”. Ze względu na ukształtowanie terenu oraz częste niszczenie urządzeń turystycznych przez powalone drzewa na bieżąco są naprawiane wszelkie szkody spowodowane przez naturę. W 2011 naprawiona dwukrotnie schody prowadzące do grodziska, kładkę przebiegającą przez płynący strumień. Na bieżąco konserwowane są urządzenia turystyczna na parkingu leśnym.

Uzupełnione zostało oznakowanie trasy rowerowej pn. „Szlak elektrowni wodnych na rzece Słupi”. Zarząd Elektrowni Wodnych pomógł w odnowieniu oznakowania. Odnowione zostały mapy z przebiegiem trasy rowerowej oraz tablice opisujące poszczególne elektrownie na rzece Słupi i jej dopływach. Zniszczone tablice kierunkowe są wymieniane na bieżąco.

Efekt ekologiczny

Promocja walorów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych i historycznych Parku poprzez umożliwienie zapoznania się z nimi bezpośrednio w terenie przez miejscową społeczność ,jak też i licznych turystów odwiedzających nasz Park

Edukacja ekologiczna

W ramach tego punktu Park zorganizował lub był współorganizatorem wielu konkursów, imprez o charakterze edukacyjnym. Najważniejsze z nich to:

- zorganizowanie wspólnie z Miejską Biblioteką Publiczną w Słupsku ferii zimowych dla dzieci. Pracownicy Parku wspólnie z pracownikami biblioteki przygotowali bogaty blok zajęć dla dzieci. Hasło spotkań brzmiało „ U nas też jest pięknie”. W pierwszym tygodniu ferii

zimowych w trakcie pogadanek, zabaw plastycznych i ruchowych dzieci kształciły umiejętność czytania map, rozróżniania form ochrony przyrody;

- organizacja wraz z Miejskim Ośrodkiem Doradztwa Metodycznego konkursu pt. „Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” – przyrodnicze dziedzictwo regionu”. Celami konkursu były: popularyzacja własnego regionu, kształtowanie postaw proekologicznych, uwrażliwianie na piękno walorów przyrodniczych oraz kształtowanie więzi z otaczającą przyrodą. W konkursie brało udział 6 szkół gimnazjalnych;

- organizacja Obchodów Światowego Dnia Ziemi, które co roku odbywają się 22 kwietnia, w roku 2011 związanych z obchodami Międzynarodowego Roku Lasów, którego hasło brzmi: „Lasy dla ludzi”. Z tej okazji Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” wspólnie z Teatrem Lalek „Tęcza” w Słupsku przygotował wystawę poświęconą lasom, połączoną ze spektaklem teatralnym pt. „Pieśń lasu oraz wystawę przyrodniczą przygotowaną przez pracowników Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” przy pomocy Nadleśnictwa „Leśny Dwór” i Technikum Leśnego w Warcinie. Na zdjęciach pokazano m. in. rośliny i zwierzęta występujące na terenie naszego Parku;

- Wojewódzki Marsz na Orientację. Na starcie w Lubuniu stanęło ponad 250 osób;

- 20 maja pracownicy Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” wzięli udział w edukacyjnej akcji plenerowej „Bioróżnorodność - poznaj by zachować”, organizowanej przez Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku. Adresatami byli głównie uczniowie szkół podstawowych i gimnazjalnych. Na naszym stoisku, pod hasłem „*Wody stojące i płynące – życiem tętniące*”, skupiliśmy się na zapoznaniu uczestników z różnorodnością form żywych związanych z rzeką;

- W dniu 2 czerwca 2011 r. zakończyła się XI edycja gminnego konkursu ekologicznego EKOLANDIA 2011. Organizatorami konkursu były: Gminne Centrum Kultury i Promocji w Kobylnicy, Szkoły Podstawowe z terenu Gminy Kobylnica oraz Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”. Konkurs odbył się pod hasłem „Ssaki w Parku Krajobrazowym Dolina Słupi”. Do konkursu przystąpili uczniowie klas IV-VI z terenu gminy Kobylnica. Każda ze szkół wystawiła trzyosobową drużynę z 1 odmiannym Maniakiem i 2 łuskami.

szkół gimnazjalnych z terenu PK „Dolina Słupi”. W tym roku konkurs przebiegał pod hasłem „Rzeki – żywe arterie krajobrazu”. W ramach przygotowań do konkursu dla jego uczestników, 30 maja zorganizowano warsztaty terenowe nad rzeką Kwaczą. Finał konkursu przebiegał w 3 etapach: test wyboru składający się z 30 pytań, rozpoznawanie pospolitych w rzece bezkręgowców i przedstawiciele ichtiofauny oraz rozpoznanie wskaźnikowych dla chronionego siedliska przyrodniczego „Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników” gatunków makrofitów;

- W dniu 17 czerwca 2011 roku odbył się finał konkursu dla wychowanków Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Damnicy oraz filii ośrodka w Machowinku i Przytocku. Organizatorami konkursu byli: PZPK-PK „Dolina Słupi”, Starostwo Powiatowe w Słupsku i Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Damnicy. Na konkurs wpłynęło 40 prac plastycznych, wykonanych różnymi technikami przez wychowanków ośrodka;

- prezentacja w siedzibie Starostwa Powiatowego w Słupsku wystawy najlepszych prac nagrodzonych w konkursie plastycznym zorganizowanym z okazji „Międzynarodowego Roku Lasów”. Autorami prac są wychowankowie Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Damnicy oraz filii ośrodka w Machowinku i Przytocku. Organizatorami konkursu byli: Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”, Starostwo Powiatowe w Słupsku, Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Damnicy;

- organizacja wraz z MBP Oddział dla Dzieci i Młodzieży warsztatów terenowych „Rzeczna Kraina” w dniu 29.07.2011 w Gałąźni Małej. Miejska Biblioteka Publiczna w Słupsku - Oddział dla Dzieci i Młodzieży przy współpracy z Parkiem Krajobrazowym „Dolina Słupi” przygotowała dla dzieci cykl zajęć pod hasłem „Rzeczna Kraina”. Zajęcia odbywały się w każdy czwartek lipca. Nasze miasto i najbliższa okolica jest nierozzerwalnie związana ze Słupią. Poprzez różne formy zajęć począwszy od opowiadania, poprzez pokazy multimedialne, zajęcia plastyczne, filmy, prelekcje popularnonaukowe uświadamiano dzieciom przyrodniczą i kulturotwórczą rolę rzeki. Prócz tego organizatorom zależało też na budzeniu tożsamości regionalnej młodego pokolenia. W trakcie zajęć powstały wiersze o Słupi oraz plastyczne formy obrazujące naszą rzekę i jej otoczenie. Dnia 21 lipca przygotowano imprezę „Święto Wody”. W dalszej kolejności uczestnicy zajęć wybrali się do Centrum Edukacji Ekologicznej Wodociągów. Na miejscu została przygotowana dla nich sesja edukacyjna o wodzie i roli oczyszczalni. Dzieci miały także możliwość obejrzenia terenu oczyszczalni. Lipcowe spotkania zakończył wyjazd na wycieczkę do Gałąźni Małej. Uczestnicy wycieczki poznali część walorów przyrodniczych okolicy. Dzięki uprzejmości pana Henryka Niezgody, Dyrektora spółki „Energa Hydro”, nieodpłatnie zwiedzono budynek elektrowni;

- udział w Jarmarku Gryfitów. We wszystkie niedziele lipca i sierpnia Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku organizuje Jarmark Grafików, na którym oprócz kramów rękodzielników prezentują się także różne instytucje i organizacje działające w mieście i okolicy. Na jarmarku, w niedzielę 21 sierpnia odbywały się jednocześnie uroczystości związane z obchodami Święta Miasta. Swoje stoisko zaprezentował także Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”, przygotowaliśmy konkursy dla dzieci i dorosłych. Bawiąc się, uczestnicy konkursów dowiedzieli się jakie ryby i rośliny żyją w naszej rzece, które z nich są chronione oraz na czym polega czynna ochrona przyrody. Ponieważ impreza odbywała się nad samą Słupią w pobliżu sztucznego tarliska, wiele osób interesowało się informacjami dotyczącymi cyklu rozwojowego łososia atlantyckiego i troci wędrowniej. Zainteresowani dowiedzieli się czym pracownicy Parku zajmują się na co dzień, w jaki sposób chronimy walory

przyrodnicze, jakie ścieżki przygotowaliśmy dla pieszych, rowerzystów i kajakarzy oraz co ciekawego można na nich zobaczyć. Dla chętnych do odwiedzenia zakątków naszego Parku przygotowaliśmy wydawnictwa opisujące trasy poszczególnych ścieżek. Wiele osób stwierdziło, że wycieczki po Parku mogą być alternatywą dla zatłoczonych nadmorskich plaż;

- uczestnictwo w konkursach organizowanych w ramach Festynu Leśnego w Sopocie oraz przygotowanie materiałów edukacyjnych na ten festyn. W sobotę 10.09.2011 Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych wziął udział w festynie edukacyjnym organizowanym przez RDLP w Gdańsku. PZPK reprezentowany był przez: Wdzydzki PK, PK „Dolina Słupi”, Kaszubski PK oraz PK Mierzeja Wiślana. Całe rodziny, grupy zorganizowane oraz indywidualni zwiedzający mieli okazję skorzystać z bogatej oferty przygotowanej przez nadleśnictwa należące do RDLP w Gdańsku, LOP, Centrum Edukacji Ekologicznej i nasze Parki. Bardzo dużym zainteresowaniem cieszyła się wystawa pn. „Lasy - zielony skarb Pomorza” prezentująca najcenniejsze zbiorowiska leśne występujące w parkach krajobrazowych województwa pomorskiego. Wystawa została przygotowana z okazji „Międzynarodowego Roku Lasów” i była prezentowana już w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Pomorskiego. Wszystkie stoiska Parków Krajobrazowych przygotowały bogatą ofertę swoich wydawnictw promujących walory przyrodnicze, ścieżki edukacyjne i szlaki turystyczne. Pracownicy udzielali odpowiedzi na szereg pytań dotyczących możliwości spędzenia czasu wolnego na wycieczkach pieszych, rowerowych i kajakowych. Na każdym stoisku na zainteresowanych czekały konkursy i gry, w których można było wykazać się swoją wiedzą z zakresu znajomości gatunków drzew, roślin zielnych i zwierząt występujących w lesie, a także informacji dotyczących ochrony przyrody w naszym województwie. Wszystkie parki uczestniczące w festynie zorganizowały wspólny konkurs wiedzy o siedliskach leśnych.

- organizacja wycieczki do Łysomic dla osób niepełnosprawnych ze Stowarzyszenia Na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Słupsku. Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” współpracuje ze Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym. W dniu 12 września 2011 grupa 28 podopiecznych stowarzyszenia wyruszyła na warsztaty terenowe do Nadleśnictwa Leśny Dwór. W ramach warsztatów uczestnicy poznali tajniki prowadzenia szkółki leśnej, w które wprowadził ich leśniczy p. Paweł Halicki. Dużym zainteresowaniem uczestników warsztatów cieszyły się obserwacje mikroskopowe i zajęcia z rozpoznawania gatunków drzew. Dodatkową atrakcją było ognisko i możliwość spędzenia kilku godzin na łonie natury. W drodze powrotnej do Słupska zatrzymaliśmy się nad stawami w Łysomicach, aby poobserwować ptactwo wodne;

- udział w akcji „Sprzątanie Świata” – w dniu 16.09.2011. Wspólnie z kilkoma instytucjami udało nam się posprzątać teren ścieżki przyrodniczej oraz okolice Jeziora Krzynia. Do akcji włączyło się Gimnazjum w Dębnicy Kaszubskiej. Młodzież z dwóch klas w kilkusobowych grupach pod opieką nauczycieli i pracowników Parku szczegółowo penetrowała teren wynajdując różne nieczystości pozostawione przez turystów, wędkarzy i innych niefrasobliwych bywalców okolic jeziora. Do akcji włączyło się Nadleśnictwo Leśny Dwór, które dostarczyło worki i rękawiczki oraz Gmina Dębica Kaszubska. Pracownicy ZGK w Dębicy Kaszubskiej pomogli młodzieży w sprzątaniu terenów niedostępnych, wąwozów, brzegu jeziora oraz zadbali o wywóz śmieci na wysypisko. Niespełna trzygodzinna akcja to cała przyczepa śmieci, a to zaledwie okolice jednego brzegu niewielkiego jeziora;

- organizacja wraz z Urzędem Gminy Kobylnica rajdu Nordic Walking w dniu 24.09.2011 w miejscowości Lubuń w gminie Kobylnica odbyła się impreza z cyklu Grand Prix Ziemi

Słupskiej. W całej imprezie wzięło udział około 120 uczestników. Całość poprowadzona była trasami szlaków, które niebawem zostaną oznakowane na stałe. Choć jest to lokalny cykl imprez to od samego rana gromadzili się miłośnicy Nordic Walking z odległych miejscowości takich jak Gdynia, Kwidzyn, Białogard czy Braniewo.

Organizatorami imprezy byli: Gminny Zespół Ekonomiczno- Administracyjno- Gospodarczy Szkół, Gminne Centrum Kultury i Promocji w Kobylnicy, Zespół Parków Krajobrazowych- Park Krajobrazowy Dolina Słupi, Nadleśnictwo Leśny Dwór, Decathlon.

- organizacja wystawy grzybów w siedzibie Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych w dniach 20-22.09.2011. Pracownicy Parku zadbali o to, aby na wystawie znalazły się naturalne okazy grzybów występujących w naszych lasach. Ze względu na krótką trwałość prezentowanych okazów, konieczna była ich ciągła wymiana, w zależności od dnia można było obejrzeć od 30- 40 gatunków grzybów. W pierwszym dniu wystawy odbył się cykl wykładów prezentowanych przez przedstawicieli Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Słupsku. Kierownik Oddziału Laboratoryjnego Włodzimierz Sławny mówił o zasadach zbierania grzybów oraz cechach charakterystycznych pozwalających na odróżnienie gatunków jadalnych od niejadalnych i trujących. Kierownik Sekcji Higieny Żywności pani Halina Stokłosa przedstawiła aspekty prawne obowiązujące w obrocie grzybami oraz skutki spożycia grzybów niejadalnych i trujących. Zastępca Nadleśniczego Leśny Dwór Grzegorz Goliszek zaprezentował przybyłym na wykład sprawy związane z gospodarką leśną oraz udzielił wskazówek jak nie zgubić się w lesie.

Przez kolejne dwa dni wystawę odwiedziło 400 osób, były to zorganizowane grupy dzieci i młodzieży szkolnej, przedszkolaki, podopieczni Domu Pomocy Społecznej i Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, po południu odwiedzały nas całe rodziny z dziećmi i indywidualne osoby.

- zajęcia i prelekcje na Sali wystawowej w siedzibie Parku. W okresie wakacyjnym salę wystawową odwiedziło w sumie ok. 100 osób (pomijając wystawę grzybów).

- Rajd w Nieznane- 352 uczestników. W sobotę, 8 października 2011 r., odbył się już 43 z kolei Rajd w Nieznane zorganizowany przez Klub Turystów Pieszych „Mikołajek” PTTK , którego współorganizatorem był Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”. Rajd ten odbywa się cyklicznie od 1968 r. i reprezentuje najstarszą imprezę turystyki pieszej na Pomorzu Środkowym. W rajdzie udział wzięło 352 uczestników, głównie dzieci i młodzież szkolna z powiatów słupskiego i bytowskiego. Dla uczestników organizatorzy przygotowali 2 trasy o długości 10 i 6,5 km biegnące w okolicach Gałąźni Małej, znajdującej się na terenie naszego Parku. Zakończenie imprezy miało miejsce na przystani kajakowej nad Słupią, gdzie na strudzonych uczestników czekało ognisko. Dodatkowo chętni mogli wykazać się wiedzą w konkursie krajoznawczym o PK „Dolina Słupi”

- XI Ogólnopolski konkurs „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”- etapy szkolny i gminny. Ogółem do konkursu zgłoszono 40 uczniów Zaprosiliśmy szkoły do udziału w XI Ogólnopolskim konkursie „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”. Do konkursu zgłosiło się 10 gimnazjów. Przeprowadzono etapy szkolny i gminny(październik i grudzień 2011), po ich rozstrzygnięciu do etapu parkowego zakwalifikowało się 7 gimnazjów z Kobylnicy, Borzytuchomia, Parchowa, Bytowa, Słupska, Niepogledzia i Czarnej Dąbrówki.

- Warsztaty terenowe dla podopiecznych Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym- 30 uczestników. W ramach nawiązanej współpracy w dniu 25 października 2011 roku, uczestnicy Warsztatu Terapii Zajęciowej „Diament” przy PSOUU Koło

w Słupsku uczestniczyli w warsztatach terenowych zorganizowanych przez z PZPK oddział Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”. Warsztaty przeprowadził Andrzej Grzybowski, specjalista z Parku. Warsztaty odbyły się w Warcinie, uczestnicy mieli okazję zobaczyć pałac, w którym mieści się obecnie siedziba Technikum Leśnego, uczestniczyli w zajęciach z leśnikami w Centrum Edukacji Leśnej, odwiedzili Centrum Edukacji Regionalnej mieszczące się w starej wozowni oraz wzięli udział w zajęciach w lesie

- Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych oddział Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”, Miejska Biblioteka Publiczna w Słupsku oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Kobylnicy zaprosiły uczniów klas IV-VI szkół podstawowych do udziału w konkursie literacko-plastycznym pn. „Na mapie świata jest takie miejsce”. Rok 2012, uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego został uznany za ROK KRAJOBRAZÓW POMORZA, w związku z tym tematyka konkursu nawiązuje do krajobrazu naszych rodzinnych stron.

Koordinatorami konkursu na terenie poszczególnych gmin są Gminne Biblioteki Publiczne oraz na terenie miasta Słupska Miejska Biblioteka Publiczna w Słupsku Oddział dla Dzieci i Młodzieży. Udział w konkursie i koordynację zadeklarowały biblioteki z gmin: Słupsk, Kobylnica, Damnica, Kępice, Ustka, Smołdzino, Dębica Kaszubska, Czarna Dąbrówka, Borzytuchom, Kołczygłowy.

- Mikołajkowy marsz na orientację- 120 uczestników 03.12.2011 r. w okolicach miejscowości Łosino odbył się kolejny marsz na orientację organizowany wspólnie z Gminą Kobylnica. W imprezie wzięło udział 120 uczestników, trasa imprezy przebiegała częściowo po ścieżce przyrodniczej „Szlakiem troci i łososia” co dodatkowo wzmocniło przekaz treści ekologicznych związanych z ochroną ryb wędrownych w okresie od października do grudnia.

- Rajd pieszy - „Tarlisko 2011- czyli z trocią nam po drodze”- 200 uczestników. W sobotę 10 grudnia 2011 roku w Krępie pojawiło się prawie 200 osób startujących w pierwszym rajdzie pieszym „Tarlisko 2011- czyli z trocią nam po drodze” zorganizowanym przez Park i gminy Ośrodek Kultury w Głobinie.

Organizatorzy rajdu przygotowali dla uczestników wiele atrakcji zarówno na trasie rajdu jak i na mecie. Startujący wzięli udział w zabawie terenowej z elementami geocachingu. Zadaniem startujących grup było odnalezienie, ukrytych w terenie skrytek i odnotowanie swojej obecności w logbooku (dziennik wpisów) oraz wykonanie określonych zadań. Oprócz sprawności w pokonaniu trasy uczestnicy musieli wykazać się wiedzą z zakresu ekologii, ochrony środowiska i wiedzy o pokonywanej trasie.

Uczestnicy mieli okazję zobaczyć jak wyglądają gniazda tarłowe na rzece Głaźnej oraz porozmawiać z pracownikami PK „Dolina Słupi” o tym czym jest tarło, po co tworzy się sztuczne tarliska i jakie ryby zamieszkują nasze rzeki. Szczególną uwagę zwracaliśmy na problem kłusownictwa na wszystkich rzekach przymorskich. Dużą popularnością cieszył się konkurs z rozpoznawania gatunków ryb. Ponadto z zajęć edukacyjnych na Sali wystawowej skorzystało ponad 1000 osób.

Efekt ekologiczny

Wszystkie w/w działania przyczyniły się do wzrostu świadomości ekologicznej szerokich rzesz społeczeństwa – zarówno miejscowej społeczności żyjącej na co dzień w granicach lub sąsiedztwie naszego Parku jak też tej z dalszych rejonów województwa czy kraju. Poprzez prowadzenie tego typu działalności rozbudza się poczucie identyfikacji z otaczającą nas przyrodą, uwarściwia na jej piękno i uświadamia konieczność jej ochrony. Jest to szczególnie istotne w przypadku młodych ludzi, których światopogląd i umiejętność patrzenia na otaczającą nas przyrodę dopiero się kształtuje.

Czynna ochrona nietoperzy i mokradel

Zabiegi czynnej ochrony torfowiska „Gogolewko”

- usunięcie drzew i krzewów na powierzchni 17 ha wraz z uprzątnięciem i wywiezieniem biomasy;

- wykoszenie odkrzaczonych wcześniej łąk i mechowisk wraz z uprzątnięciem i wywiezieniem biomasy z powierzchni 15 ha.

- usunięcie odrostów wierzbowych z odkrzaczonych wcześniej terenów na powierzchni 9 ha.

Działania te stanowiły kontynuację czynnych zabiegów ochronnych na jednym z najcenniejszych torfowisk niskich i mechowisk będących z zarządzie Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych. Obiekt ten leży też na terenie projektowanego specjalnego obszaru ochrony siedlisk „Dolina rzeki Słupi” PLH220052 europejskiej sieci Natura 2000. Rokroczny monitoring przeprowadzanych zabiegów ochronnych wykazuje ich wysoką skuteczność i celowość kontynuowania tych prac w latach następnych.

Efekt ekologiczny

Prowadzone od kilku lat zabiegi czynnej ochrony torfowiska Gogolewko, będącego jednym z najcenniejszych przyrodniczo mechowisk w dorzeczu Słupi, przynoszą widoczne efekty ekologiczne. Powstrzymują niekorzystną tu sukcesję drzew i krzewów, korzystnie regulują stosunki wodne. Zabiegi te wraz z wykaszaniem roślinności zielnej skutkują poprawą kondycji ekosystemu, uwidaczniającą się we wzroście ilości cennych przyrodniczo gatunków flory (m. in. storczyków) i fauny (pojawienie się cennych gatunków ptaków).

Czynna ochrona nietoperzy

W ramach czynnej ochrony nietoperzy prowadzonej od 2004 roku pracownicy Parku wspólnie ze studentami Uniwersytetu Gdaskiego pod kierunkiem dr Mateusza Ciechanowskiego przeprowadzili inwentaryzację zimowisk nietoperzy na terenie parku. Sprawdzane były piwnice, studnie, tunel oraz stara hydrofornia. Sprawdzono wszystkie zimowe obiekty objęte monitoringiem.

Zostało wymienionych 30 skrzynek rozrodczych typu Strattman na nowe, ponieważ stare uległy uszkodzeniu bądź dewastacji, budki zostały rozwieszane do końca kwietnia 2011 r.

W okresie letnim odbył się obóz naukowy koła chiropterologów przy UG w zachodniej części otuliny Parku, podczas którego stwierdzono występowanie bardzo cennych gatunków nietoperzy (karmiąca samica mopka *Barbastella barbastellus* i karmiąca samica borowiaczka *Nyctalus leisleri* nie odnotowana do tej pory na terenie Parku).

Przeprowadzono monitoring wszystkich skrzynek rozrodczych i stwierdzono występowanie w nich po raz pierwszy borowca wielkiego *Nyctalus nyctula*.

Efekt ekologiczny

Prowadzony od kilku lat letni i zimowy monitoring nietoperzy pozwolił stosunkowo dobrze rozpoznać faunę nietoperzy Parku, mimo to prowadzone badania i prace ujawniają wciąż nowe informacje na temat nietoperzy terenu parku i jego otuliny.

Badania otuliny zachodniej wykazały duże znaczenie dla chiropterofauny – stwierdzono występowanie aż ośmiu gatunków nietoperzy, spośród których aż dla pięciu wykazano rozród (wśród nich dwóch z krajowej czerwonej listy oraz jednego z listy Natura 2000). Jest to jedyne, znane w województwie pomorskim, miejsce rozrodu mopka oraz jedno z czterech miejsc rozrodu borowiaczka.

Zakup literatury fachowej do biblioteki Parku oraz udział w konferencjach, szkoleniach związanych z edukacją ekologiczną i ochroną przyrody

Pracownicy PKDS w 2011 roku wzięli udział w licznych szkoleniach i warsztatach związanych z ochroną przyrody i edukacją ekologiczną. Trzech pracowników Parku uczestniczyło w sesji Klubu Przyrodników p.n. „Woda a ochrona przyrody”, która odbyła się w dniach 08-10.04.2011r. w Łagowie. W ramach udziału w konferencji pracownicy Parku przygotowali dwa referaty dotyczące renaturyzacji rzek i problemów związanych z funkcjonowaniem małej zabudowy hydrotechnicznej na przykładzie rzek dorzecza Słupi. Udział w konferencji pozwolił na zapoznanie się z najnowszymi zmianami prawnymi dotyczącymi ochrony rzek i jezior jak również wymianę doświadczeń w zakresie czynnej ochrony przyrody. Jedna osoba wzięła udział w szkoleniu na temat edukacji przyrodniczej Rogowie organizowanym przez SGGW w Warszawie.

Efekt ekologiczny

Dzięki szkoleniom pracownicy PKDS podnieśli swoje kwalifikacje zawodowe oraz wymienili swoje doświadczenia z innymi Parkami i innymi uczestnikami tych szkoleń i konferencji

Ochrona i monitoring cennych gatunków ryb w dorzeczu Słupi

W ramach tego punktu przeprowadzono odłowy narybku na zinwentaryzowanych tarliskach łososi i troci w dorzeczu Słupi na rzekach: Gnilnej, Basienicy, Kamieńcu, Głaźnej, Żelkowej Strudze, Żelkowej Wodzie, Kamiennej i w starym korycie rzeki Skotawy. Dane uzyskane

z tych połowów przekazano do analiz do Pracowni Ryb Wędrownych IRŚ Gdańsk

W dniach 14-25 listopada 2011 zorganizowano po raz siódmy Warsztaty tarliskowe dla studentów kierunków rybackich polskich uczelni. Uczestniczyli w nich studenci z Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technicznego w Szczecinie oraz pracownicy parków krajobrazowych: Trójmiejskiego, Wdzydzkiego i Zaborskiego i studenci biologii Akademii Pomorskiej. W ramach warsztatów wykonano inwentaryzacje gniazd tarłowych w dorzeczu Słupi. Oznakowano też tarlaki troci znaczkami radiotelemetrycznymi i przerzucono je powyżej elektrowni wodnej na Skotawie w celu śledzenia ich wędrówek i stwierdzenia skuteczności wybudowanych tu przepławek. Dodatkowo przez cały rok odczytywano dane ze skanerów zamontowanych w przepławkach na węźle wodnym w Słupsku i przekazywano je do PRW IRŚ w Gdańsku. Czyszczono też skanery i kraty przy nich.

Wydano też zredagowany i uzupełniony pakiet edukacyjny „Słupia”, poświęcony promowaniu walorów przyrodniczych pomorskich rzek i ich dolin

Efekt ekologiczny

Prowadzone od kilku lat działania monitoringu i ochrony cennych gatunków ryb w dorzeczu Słupi stanowią kontynuację ważnych projektów przyrodniczych zrealizowanych przez nasz Park. Dzięki ciągłemu zajmowaniu się tą tematyką wciąż poszerzamy swoją wiedzę na temat efektów uzyskanych poprzez realizację działań z zakresu czynnej ochrony. Staliśmy się też ważnym ośrodkiem edukacyjnym i dydaktycznym, docenianym przez wielu partnerów i wiele instytucji zajmujących się problematyką ochrony ryb, rzek i ich dolin. Na podstawie prowadzonych przez nas działań możliwe jest też dalsze aplikowanie o środki zewnętrzne przeznaczone na czynną ochronę hydrobiontów i utrwalanie uzyskanych wcześniej efektów ekologicznych.

Pkt. 4 Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych –Trójmiejski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

Druk kwartalnika dla młodzieży – „Gawron”

Czasopismo ukazuje się regularnie od 2000 roku. Corocznie ukazują się 4 numery kwartalnika w nakładzie 1300 egzemplarzy. Pracownicy Gdańskiego Oddziału PZPK w ramach pracy własnej piszą artykuły, wykonują zdjęcia, redagują i przygotowują teksty do druku. Redagujący czasopismo starają się poruszać szeroki zakres tematów z dziedziny ochrony środowiska i przyrody jak: gospodarka odpadami, formy ochrony przyrody w Polsce czy też zagadnienia związane z ochroną gatunkową roślin i zwierząt. W kwartalniku odnotowuje się najnowsze odkrycia przyrodnicze, a także popularyzuje turystykę aktywną poprzez upowszechnianie informacji o ścieżkach dydaktycznych, trasach rowerowych i wędrówkach przyrodniczych. Czasopismo zawiera również artykuły osób współpracujących z innych parków krajobrazowych i narodowych, a także środowiska przyrodników.

Kwartalnik rozsyłany jest według rozdzielnika. W większej ilości do dalszej dystrybucji otrzymują między innymi: parki narodowe i krajobrazowe woj. pomorskiego, ośrodki edukacji ekologicznej, Lasy Państwowe, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, przewodnicy trójmiejscy i stowarzyszenia (Liga Ochrony Przyrody, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze itp.). Gawron wysyłany jest także do szkół współpracujących z Trójmiejskim Parkiem Krajobrazowym. W bieżącym roku została opracowana nowa szata graficzna, w której wydawnictwo będzie się ukazywało od pierwszego numeru 2012 roku.

Efekt ekologiczny

Czasopismo dociera do bibliotek i szkół z terenu woj. pomorskiego, a szczególnie Trójmiasta. Celem wydawnictwa jest przybliżenie młodzieży szkolnej i zainteresowanym osobom wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych terenów cennych przyrodniczo na terenie województwa oraz kształtowanie proekologicznych postaw wśród młodzieży

i społeczeństwa. Stanowi pomoc merytoryczną dla uczniów, nauczycieli i osób zainteresowanych aktywnym wypoczynkiem połączonym z samodzielnym poznawaniem terenów atrakcyjnych przyrodniczo. Jest także źródłem wiedzy o środowisku przyrodniczym i problemach związanych z jego ochroną.

Koszenie łąk w rezerwacie „Łęg nad Sweliną” i Dolinie Samborowo

Pólnaturalne łąki kośne w rezerwacie „Łęg nad Sweliną” i w Dolinie Samborowo są cennym elementem środowiska przyrodniczego. Występują tu rzadkie i zagrożone gatunki roślin, zwierząt i grzybów. Zanikanie tradycyjnego kośnego sposobu użytkowania łąk zagraża uwolnieniem procesu naturalnej sukcesji, prowadzącej do zdominowania urozmaiconej roślinności przez kilka pospolitych gatunków i w dalszej kolejności - do powrotu na to miejsce formacji drzewiastej.

Jedynym skutecznym sposobem zachowania cennych pod względem bioróżnorodności pólnaturalnych łąk jest czynna ochrona. W przypadku łąk polega ona głównie na ich systematycznym koszeniu. Na terenie rezerwatu przyrody „Łęg nad Sweliną” obserwuje się wyraźną tendencję do wkraczania olchy czarnej na storczykową łąkę. Zapobiec temu mogą tylko aktywne działania ochrony czynnej.

W 2011 roku, w porozumieniu z Nadleśnictwem Gdańsk, przeprowadzono koszenie łąk w rezerwacie przyrody „Łęg nad Sweliną” (dla ochrony łąki konieczne jest koszenie w cyklu dwuletnim). W porozumieniu z Zarządem Dróg i Zieleni Miejskiej w Gdańsku skoszono również pólnaturalną łąkę w Dolinie Samborowo, gdzie zlokalizowana jest ścieżka

przyrodnicza TPK.

Efekt ekologiczny

Zachowanie walorów krajobrazowych i znaczenia ekologicznego łąk jako ostoi wielu chronionych, rzadkich i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt, zwłaszcza bezkręgowców, płazów i gadów. Zachowanie niezbędnych dla wielu gatunków ptaków oraz ssaków miejsc czasowego przebywania, wypoczynku, żerowania i rozrodu. Zwiększenie walorów edukacyjnych ścieżki przyrodniczej w Dolinie Samborowo.

Roczny cykl imprez przyrodniczo-edukacyjnych promujących walory przyrodnicze TPK.

W ramach działalności TPK realizowany był cykl imprez edukacyjnych skierowanych do szerokiego kręgu odbiorców: młodzieży szkolnej, przewodników, nauczycieli, turystów odwiedzających park i innych osób zainteresowanych przyrodą TPK.

W 2011 roku były to:

Turystyczna majówka w Parku

Duża, coroczna, ogólnodostępna impreza dla miłośników przyrody i turystyki kwalifikowanej odbyła się 21 maja (Europejski Dzień Sąsiada) na terenie osiedla Sopot – Brodwinno, które bezpośrednio sąsiaduje z obszarem TPK. Zorganizowana została wspólnie z Sopockim Stowarzyszeniem Profilaktyki i Promocji Zdrowia „Meander”, Sopockim Centrum Organizacji Pozarządowych, Sopockim Centrum Wolontariatu, Radą Osiedla Brodwinno, Urzędem Miasta w Sopocie w Sopocie i sopockimi szkołami. Uczestnicy imprezy zapoznali się z wartościami przyrodniczymi i bioróżnorodnością lasów TPK w okolicach osiedla Brodwinno. Podczas zlotu przeprowadzono konkurs wiedzy o parku, zorganizowano zabawy ekologiczne, warsztaty artystyczne, zaprezentowały się organizacje ekologiczne i turystyczne. Przeprowadzona została wycieczka przyrodnicza po parku. Ustawiono stoiska z żywnością ekologiczną. Wystąpiły także zespoły muzyczne. Impreza organizowana przy współpracy z Radiem Gdańsk.

Konkurs wiedzy o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym

Konkurs został przygotowany pn. – „Osobliwości przyrody trójmiejskich rezerwatów”.

Finał konkursu odbył się 21 kwietnia 2011 roku w Szkole Podstawowej Nr 8 w Sopocie. Konkurs adresowany był do uczniów szkół podstawowych Trójmiasta i jest kontynuacją konkursów poświęconych Trójmiejskiemu Parkowi Krajobrazowemu organizowanych od kilku lat we współpracy z SP 8 w Sopocie.

Celem konkursu jest rozszerzenie wiedzy przyrodniczej i wzbudzenie zainteresowań wśród najmłodszych uczniów szkół Trójmiasta.

Konkurs składał się z dwóch etapów: pisemnego i ustnego. W ramach pierwszego etapu uczniowie rozwiązywali testy przygotowane we współpracy z pracownikami parku.

W etapie ustnym uczestnicy konkursu musieli wykazać się, między innymi, praktyczną umiejętnością rozpoznawania różnych gatunków flory i fauny.

W skład komisji konkursowej weszli nauczyciele oraz przedstawiciel parku. Lista laureatów konkursu została zamieszczona na stronie internetowej Trójmiejskiego PK.

Konkurs fotograficzny „Drzewa Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego”

Konkurs adresowany do fotografików amatorów miał na celu przybliżenie różnorodności przyrodniczej Parku przeciętnemu mieszkańcowi Trójmiasta. Jury konkursu zwracało szczególną uwagę na artystyczne ujęcie tematu oraz kompozycję zdjęć.

Konkurs został rozstrzygnięty w listopadzie. Zgodnie z regulaminem konkursu, który wraz z informacją o konkursie zamieszczony został na stronie internetowej parku oraz w kwartalniku „Gawron”, w którym opublikowane zostaną nagrodzone zdjęcia.

Jesienne odloty ptaków

Impreza odbyła się w ramach Europejskich Dni Ptaków – ogólnoeuropejskiego cyklu imprez organizowanych przed BirdLife International - sieć zrzeszającą organizację zajmującą się ochroną ptasich siedlisk w całej Europie. W Polsce koordynacją tego ptasiego święta zajmuje się partner BirdLife – Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków.

W ramach imprezy organizowane są wycieczki, których celem jest przybliżenie uczestnikom świata ptaków oraz uwrażliwienie ich na zagrożenie, na które napotykają te zwierzęta, zwłaszcza w trakcie swoich corocznych wędrówek. Obchody święta odbyły się w pierwszy weekend października.

Trójmiejski Park Krajobrazowy włączył się w obchody tego ptasiego święta organizując cykl wycieczek ornitologicznych, w czasie których przybliżono uczestnikom różnorodność gatunkową ptaków spotykanych w okolicach Trójmiasta.

Efekt ekologiczny

Adresatami poszczególnych działań edukacyjnych i promocyjnych jest młodzież szkolna, nauczyciele, turyści, mieszkańcy województwa pomorskiego.

Sąsiedztwo dużej aglomeracji i wynikające z tego faktu zagrożenia dla parku wymagają prowadzenia wśród jej mieszkańców stałej edukacji ekologicznej, rozszerzanej o nowe, coraz atrakcyjniejsze formy. Tradycją stała się największa impreza cykliczna – „Turystyczna Majówka”, podczas której jej uczestnicy oprócz możliwości zapoznania się z ciekawymi przyrodniczo miejscami w TPK, mogli porozmawiać z pracownikami Parku na interesujące ich tematy. Impreza przyciąga tłumy turystów i miłośników przyrody, a bieżąca transmisja na antenie Radia Gdańsk zapewnia promocję Parku. Celem konkursu fotograficznego jest uaktywnienie osób odwiedzających tereny parku i uwrażliwienie na piękno otaczającej przyrody, zaś organizacja cyklu wycieczek ornitologicznych przybliży ich uczestnikom świat ptaków i jego zagrożenia. Konkurs wiedzy o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym adresowany jest do uczniów szkół podstawowych i służy poszerzeniu wiedzy, zainteresowaniu okoliczną przyrodą i wykształceniu proekologicznych postaw.

Celem naszych działań jest wzrost stanu świadomości ekologicznej wśród mieszkańców województwa pomorskiego, zainteresowanie społeczności lokalnej przyrodą i problemami związanymi z jej ochroną, kształtowanie właściwych postaw wobec wartości przyrodniczych parku oraz poszerzenie wiedzy o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym i ukazanie piękna jego przyrody.

Informacje o poszczególnych imprezach podawano w prasie, w audycjach przyrodniczych na antenie Radia Gdańsk oraz na stronach internetowych Parku oraz współpracujących instytucji i organizacji.

Partnerzy przy realizacji projektu:

L.p.	Partner	Rola partnera w projekcie
1.	Stowarzyszenie Na Drodze Ekspresji, Sopotskie Centrum Wolontariatu, Rada Osiedla Brodwin, MOSiR Sopot, Nadleśnictwo Gdańsk, PTTK, Zarząd Okręgu LOP, Klub Kajakowy Żabi Kruk, Studenckie Koło Przewodników Turystycznych, Urząd Miasta Sopot, Związek Harcerstwa Polskiego, szkoły sopockie. Radio Gdańsk	Współpraca organizacyjna i merytoryczna podczas organizacji Turystycznej Majówki w Parku Sponsor medialny Turystycznej Majówki w Parku
2.	Samorządowa Szkoła Podstawowa nr 8 w Sopocie	Współpraca organizacyjna i merytoryczna podczas organizacji i w trakcie konkursu wiedzy o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym, udostępnienie sali na konkurs.
3.	Klub Dżentelmena Szos, Centrum Edukacji i Informacji Ekologicznej, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	Współpraca przy organizacji imprezy „Drzewko za oponę”
4.	Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków	Organizacja dostarczyła materiały merytoryczne i promocyjne dla uczestników organizowanych wycieczek

Uzupełnienie i poprawienia stanu technicznego oznakowania granic Parku, rezerwatów, pomników przyrody.

Ze względu na bliskość aglomeracji oznakowanie przyrodnicze parku narażone jest na stałą dewastację i wymaga ciągłego dozoru technicznego i konserwacji. Obecne zagospodarowanie Parku w infrastrukturę turystyczną to: ścieżki dydaktyczne, wyznakowane szlaki piesze, trasy rowerowe, tablice rezerwatowe oraz tablice granic Parku.

W ramach tego zadania wykonano remonty i wymianę zniszczonego oznakowania oraz ustawiono nowe w wybranych rezerwach przyrody. Skontrolowano i uzupełniono oznakowanie wybranych pomników przyrody oraz ustawiono nowe tablice graniczne Parku. Przygotowano treść merytoryczną i kartograficzną tablic informacyjnych rezerwatu przyrody „Pełcznica”.

Wykonano także renowację przygotowanej i wyznakowanej przez TPK ścieżki rowerowej Wejherowo – Gdynia – Gdańsk. Prace konserwacyjne wykonano na odcinku Gdańsk Złota Karczma – Gdynia Demptowo (długości około 30 km). W ramach zadania przeprowadzono: prace znakarskie na wymienionym odcinku trasy oraz uzupełniono zniszczone oznakowanie informacyjne na szlaku (daszki, słupy, tablice informacyjne).

Efekt ekologiczny

Działanie ma na celu estetyzację oznakowania granic parku, rezerwatów i pomników przyrody. Umieszczanie tablic informacyjnych rezerwatów, pomników przyrody oraz użytków ekologicznych służy propagowaniu walorów przyrodniczych tychże miejsc wśród turystów.

Podstawowym celem zadania jest udostępnienie Parku dla turystów oraz prowadzenia szeroko rozumianej edukacji ekologicznej. Na terenie Parku odbywają się jednodniowe wyprawy rajdy, zajęcia dydaktyczne oraz imprezy sportowe, w związku, z czym istnieje duże zapotrzebowanie na informację turystyczną w terenie. Tworzenie nowego systemu ścieżek dydaktycznych, rowerowych, szlaków pieszych jest odpowiedzią na zainteresowanie parkiem. Służy „kanalizacji” intensywnego ruchu turystycznego, co w efekcie zabezpiecza cenne walory przyrodnicze TPK.

Zajęcia przyrodniczo-edukacyjne (zakup materiałów dydaktycznych, art. papierniczych, koszty obsługi sprzętu komputerowego). Dopuszczenie biblioteki. Zakup materiałów fotograficznych.

Z posiadanych środków zostały pokryte koszty zakupu materiałów papierniczych i eksploatacji sprzętu komputerowego na potrzeby prowadzonej edukacji ekologicznej wśród młodzieży trójmiejskich szkół.

Pracownicy TPK podejmują (wśród mieszkańców aglomeracji) stałe działania z zakresu edukacji ekologicznej, rozszerzanej o nowe, coraz atrakcyjniejsze formy. Musi ona trafiać nie tylko do szkół, lecz również do dorosłej części społeczeństwa. Stąd też oprócz tradycyjnych form (prelekcje w szkołach, wycieczki piesze), należy docierać do szerszego kręgu odbiorców poprzez prelekcje, konkursy, ekspozycje, imprezy typu marsze na orientację, rajdy turystyczne, pokazy itp. Obsługa tego typu imprez masowych wymaga przygotowania znacznie szerszej oferty, a więc wykorzystania większej ilości materiałów (papier, tusze, ksero, materiały fotograficzne). Większość imprez organizowana jest cyklicznie od kilku lat. Każdego roku oferta jest rozszerzana o kolejne propozycje, a szanse na kontynuowanie mają tylko cieszące się największą popularnością. Znacząco wzrosła ilość organizatorów imprez niekomercyjnych zwracających się do Parku o współpracę i ufundowanie nagród książkowych.

Główną formą działalności Oddziału Terenowego PZPK w Gdańsku są zajęcia terenowe i prelekcje. W celu podniesienia atrakcyjności zajęć prowadzi się również konkursy z nagrodami. Organizujemy imprezy stałe np. Powitanie Wiosny, Sprzątanie Świata, Jesienne Odloty itd. Bierzemy udział przy organizacji dużych imprez na orientację. Zarząd współorganizuje imprezy o charakterze edukacyjnym między innymi z PTTK, LOP, organizacjami studenckimi, ZHP, podczas których organizowane są konkursy wiedzy przyrodniczej. Projektem objęte są konkursy radiowe, a także organizowane przez szkoły, gdzie TPK jest fundatorem nagród. Oprócz nagród imprezy obsługiwane przez TPK wymagają przygotowania materiałów informacyjnych, kart konkursowych. Na bieżąco musi być prowadzona dokumentacja fotograficzna umożliwia wykorzystanie zdjęć w celach edukacyjnych - między innymi do ekspozycji oraz prezentacji walorów przyrodniczych Parku.

Imprezy turystyczno-ekologiczne na terenie TPK (imprezy, których współorganizatorem był TPK bądź w nich uczestniczył) w 2011 r.

- Międzyszkolny Konkurs Fotograficzny „Oliwa” – prace organizacyjne
- Cykl imprez organizowanych przez oddziały PTTK w tym:
  - Ogólnopolski Konkurs „Poznajemy Ojcowiznę” – z PTTK
  - XXXIX Ogólnopolski Młodzieżowy Turniej Turystyczno-Krajoznawczy, finał wojewódzki i finał centralny
  - Ogólnopolski Sejmik Krajoznawczy poświęcony Bernardowi Chrzanowskiemu
- Cykl imprez organizowanych przez Studenckie Koło Przewodników Turystycznych
- Szkolenia dla studentów klubów turystycznych – wycieczka i zajęcia z młodzieżą po terenie TPK
- Cykl szkoleń dla instruktorów i członków ZHP
- Przegląd Piosenki Ekologicznej w Przyjaźni
- Powiatowy Konkurs Ekologiczny „Gleba źródłem życia”
- Festyn „Powitanie lata” w Brętowie
- Współpraca przy wydaniu mapy „Kaszuby” i planu Trójmiasta – wydawnictwo „Demart”
- Współpraca z ZKPiG nr 7 w Gdańsku w realizacji cyklu imprez ekologicznych (w tym: zajęć na ścieżce przyrodniczej w Dolinie Samborowo, wystawy fotograficznej „Fauna TPK” oraz przeprowadzenie prezentacji multimedialnej o faunie i florze TPK w ramach Dni Otwartych szkoły)
- Zajęcia edukacyjne w Szkole Podstawowej nr 65 w Gdańsku połączone z przeprowadzeniem prezentacji multimedialnej poświęconej florze i faunie TPK
- Stała współpraca z Samorządową Szkołą Podstawową nr 8 w Sopocie (w tym prowadzenie zajęć przyrodniczych na obszarze Parku, przygotowanie i przeprowadzenie zajęć dla koła biologicznego)
- Współpraca z Sopotkim Uniwersytetem Trzeciego Wieku – przeprowadzenie wycieczek przyrodniczych
- Współpraca z Ośrodkiem kształcenia Ustawicznego Nauczycieli w Gdańsku – prowadzenie zajęć dla nauczycieli
- Współpraca przy organizacji plenerowej akcji edukacyjnej „Bioróżnorodność – poznaj by zachować”
- Zajęcia terenowe dla osób starszych i niepełnosprawnych – współpraca z Uniwersytetem III Wieku w Gdańsku i Sopocie oraz Komisją Turystyki Niepełnosprawnych PTTK i szkołami specjalnymi
- Udział w różnych imprezach i festynach
- Akcja „Drzewko za oponę” i „Drzewko za makulaturę”
- Festyn leśny „Lasy dla ludzi”
- Konkurs plastyczny „Drzewo źródłem życia” organizowany przez Polskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym
- Patronat nad imprezą - „Dolina Radości za złotówkę dla gości” z zabytkową Kuźnią Wodną;
- Sejmik PTTK - „Mijające Krajobrazy Pomorza
- Puchar Świata w Nordic Walking
- Cykl zajęć ze studentami kierunku „Krajoznawstwo i turystyka historyczna” na Uniwersytecie Gdańskim
- Współpraca z Radami Osiedli Oliwa i VII Dwór, udział pracowników parku w imprezach plenerowych organizowanych przez rady osiedli
- Zajęcia dla dzieci ze świetlicy Caritas w Gdańsku

Zajęcia terenowe, których organizatorem (lub współorganizatorem) był TPK

	2011 rok	Liczba uczestników
Wycieczki dla młodzieży szkolnej i różnych organizacji po TPK	22	1300
Konkursy - współpraca i nagrody	12	1000
Prelekcje w szkołach i siedzibach organizacji	17	1200
Spotkania z młodzieżą w siedzibie parku - prelekcje i przewodnictwo na ścieżce dydaktycznej	14	600
Audycje radiowe	14	słuchacze
Imprezy masowe - własne oraz te, w których uczestniczyli pracownicy parku	17	około 15000

Efekt ekologiczny

a) Zajęcia przyrodniczo-edukacyjne

Wzrost stanu świadomości ekologicznej wśród mieszkańców Trójmiasta i okolic. Zainteresowanie społeczności lokalnej przyrodą i problemami związanymi z jej ochroną oraz ukazanie piękna przyrody Parku. Uwrażliwienie biorących udział w imprezach na problemy ochrony przyrody i krajobrazu. Ukazanie problemów ochrony środowiska.

Poszerzenie wiedzy przyrodniczej uczniów. Zainteresowanie otaczającą przyrodą.

Informacja o działaniach edukacyjnych parku znajdują się na stronie internetowej, część imprez ogłaszana jest na łamach prasy i w audycjach radiowych. Konkurs wiedzy o parku realizowany jest przy współpracy z Radiem Gdańsk

Informacja o działaniach edukacyjnych parku znajdują się na stronie internetowej, część imprez ogłaszana jest na łamach prasy i w audycjach radiowych. Informacje o parku i logo parku umieszczane są także na materiałach organizatorów.

b) Doposażenie biblioteki TPK. Zakup materiałów fotograficznych. Udział w konferencjach i szkoleniach.

W ramach prowadzonej przez Trójmiejskim Park biblioteki gromadzone są książki o tematyce przyrodniczej (dotychczas ok. 950 egz.) oraz roczniki czasopism: Las Polski, Aura, Chrońmy Przyrodę Ojczystą, Parki Narodowe; wydawnictwa lokalne jak Jantarowe Szlaki, a także płyty DVD o treści przyrodniczej.

Biblioteka prowadzona przez Trójmiejskim PK cieszy się dużym powodzeniem wśród młodzieży trójmiejskich szkół i studentów piszących prace z zakresu ochrony przyrody, krajobrazu i ochrony środowiska. Pomaga również pracownikom Parku w podnoszeniu wiedzy i kwalifikacji w zakresie ochrony przyrody, a także szeroko pojętej edukacji ekologicznej oraz do przygotowywania zajęć dydaktycznych z młodzieżą szkolną o tematyce ekologicznej.

TPK prowadzi dokumentację fotograficzną zasobów przyrody, krajobrazową oraz zagrożeń środowiska przyrodniczego. Pracownicy wykonują także zdjęcia do opracowywanych wydawnictw jak foldery, mapy oraz innych wydawnictw.

Udział w konferencjach i szkoleniach ma na celu podnoszenie wiedzy i kwalifikacji pracowników oraz służy wymianie doświadczeń w zakresie ochrony przyrody, edukacji ekologicznej.

Pkt. 5 Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych –Wdzydzki Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

Organizacja IV Rowerowego Rajdu Edukacyjno-Przyrodniczego we WPK

Rajd rowerowy po ścieżkach przyrodniczo-edukacyjnych WPK zorganizowano celem poznania miejsc cennych przyrodniczo na trasie, promowaniem aktywnego wypoczynku, regeneracją sił fizycznych i psychicznych. Uczestnicy po przejechaniu trasy, podczas której były przerwy na prelekcje pracowników WPK, wzięli udział w konkursie nt. cennych miejsc przyrodniczych, historycznych i kulturowych znajdujących się na terenie WPK.

Data: 03.06.2011r

Efekt ekologiczny

Organizacja rajdu przyczyniała się do promowania wśród młodzieży form turystyki przyjaznych przyrodzie z jednoczesnym uwrażliwieniem na jej piękno. Rajd został wyróżniony przez Ministerstwo Środowiska w konkursie „Różnorodność biologiczna lasów”.

Odnowienie oznakowania ścieżek edukacyjnych

Opracowanie treści i wykonanie tablic edukacyjnych. Zakup pędzli i impregnatu do odnowienia oznakowania i stelaży do tablic. Zakup drewna, słupków drewnianych, cementu i wkrętów do budowy nowych stelaży do tablic.

Efekt ekologiczny

Nowe tablice edukacyjne na ścieżkach przyrodniczych zastąpiły te, które uległy naturalnemu zniszczeniu. Przedstawione na tablicach treści w połączeniu z bezpośrednim kontaktem z przyrodą i krajobrazem przyczyniły się do głębszego poznania wartości chronionych na terenie parku oraz zwiększenia wiedzy na jego temat. Dzięki tablicom edukacyjno-informacyjnym osoby odwiedzający obszar parku mogły samodzielnie lub z przewodnikiem zapoznać się z cennymi elementami przyrody i krajobrazu danego obszaru chronionego. Ponadto ciągłe dbanie o stan infrastruktury turystycznej WPK przyczynia się do zachowania atrakcyjności Parku dla turystów i miejscowej ludności.

Organizacja warsztatów, konkursów i wykładów

Powitanie wiosny na terenie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego w Zielonej Szkole w Schodnie pt. "Jak przyroda budzi się do życia". (Na stałe wpisane w kalendarz imprez ekologicznych, organizowana przez Park).

W warsztatach wzięło udział około 500 uczniów ze szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz opiekunowie. Warsztaty zważywszy na Międzynarodowy Rok Lasów w całości poświęcone były wiosennej florze i faunie lasów. Wszyscy uczestnicy wzięli udział w warsztatach przyrodniczych w terenie, gdzie przedstawiano zagadnienia związane m.in. z: wiosennymi roślinami chronionymi, ornitologią, entomologią, wiosennymi migracjami zwierząt. Zajęcia prowadzili pracownicy WPK, specjaliści i leśnicy, którzy dzięki swoim kompetencjom przyczynili się do poszerzenia i uzupełnienia wiedzy szkolnej poprzez zajęcia w terenie. Dzięki współpracy z Nadleśnictwem Lipusz i Kościerzyna podczas warsztatów uczestnicy zapoznali się zasadami sadzenia i potrzeby zwiększenia lesistości, ponadto sami poprzez dokonanie nowych nasadzeń przyczynili się do zwiększenia liczby drzew w okolicach Schodna. W celu ugruntowania i usystematyzowania wiedzy na temat

różnorodności biologicznej lasów WPK przeprowadzono konkursy, które przyczyniły się do chęci poznania świata roślin i zwierząt. Data: 11.04.2011r.

Poznaj ichtiofaunę Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego „Rybobranie”. (Na stałe wpisane w kalendarz imprez ekologicznych, organizowana przez Park).

Warsztaty edukacyjne z ichtiofauny nad wodą kierowane były do młodzieży z terenu powiatu kościerskiego. W ramach warsztatów młodzież miała okazję nauczyć się rozpoznawania gatunków ryb występujących w naszych jeziorach oraz poznać tematyki związanej z ichtiofauną jezior. Uczestników warsztatów zapoznano z zasadami regulaminu wędkarskiego połowu ryb i metodą „no kiling”. W tym celu WPK nawiązało współpracę z PZW i Państwową Strażą Rybacką Miejsce: Jezioro Schodno. Przeprowadzono konkurs na temat ichtiofauny jezior WPK (m.in. endemicznej odmiany troci jeziorowej występującej w jeziorach wdzydzkich) utrwalający zdobytą wiedzę. Data: 24. 05. 2011r.

III Grzybobranie we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym (Na stałe wpisane w kalendarz imprez ekologicznych, organizowane przez Park)

Grzybobranie to nazwa warsztatów terenowych dla młodzieży szkolnej oraz miłośników grzybów, dotyczących budowy, gatunków, rodzajów i miejsc występowania grzybów. Podczas warsztatów w terenie z instruktorami uczestnicy zapoznali się z tematem grzybów i porostów oraz metod i cech, dzięki którym możliwe jest rozpoznanie poszczególnych gatunków, szczególnie gatunków trujących. Celem przewodnim warsztatów było poszerzenie i usystematyzowanie wiedzy na temat grzybów ich różnorodności i ochrony. W warsztatach wzięło udział około 220 osób. Podsumowując rozstrzygnięto konkurs w ramach, którego dzieci mogły wykazać się wiedzą na temat występujących na terenie WPK grzybów. Termin realizacji: 23 września 2011

Światowy Dzień Ziemi – festyn dla dzieci i młodzieży mieszkańców powiatu kościerskiego

W ramach obchodów Dnia Ziemi zorganizowano konkursy na temat surowców podlegających recydingowi (głównie papier). Poprzez aktywny udział włączono młodzieży do wspólnych działań mających na celu ratowanie naszej planety. Uczniowie mieli okazję pogłębić wiedzę z zakresu ochrony przyrody, środowiska, jak i praktycznie sprawdzić zdobytą wiedzę. Przy współpracy z LOP promowano walory terenu WPK i otuliny oraz działalność Zielonej Szkoły w Schodnie. Data: 28.04.2011r.

Organizacja konkursów ekologicznych w Izbie Edukacyjnej przy siedzibie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, w placówkach oświatowych na terenie Parku i w ramach imprez organizowanych przez samorządy i inne instytucje i organizacje

Zorganizowano konkursy proekologiczne o znaczeniu szkolnym, lokalnym i ogólnopolskim. Konkursy „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”(ogólnopolski), Formy ochrony przyrody, Flora i fauna WPK, „Znam i chronię ptaki WPK”, konkurs ornitologiczny „O Kulika Wielkiego”. Organizacja konkursów mobilizuje do samodzielnego zdobywania wiedzy i rozwijania zainteresowań związanych z tematyką przyrodniczą.

IV Wdzydzkie Warsztaty Ekologiczne (na stałe wpisane w kalendarz imprez ekologicznych, organizowana przez Park).

Uczestnicy warsztatów zapoznali się z wynikami badań prowadzonych w ostatnich latach stwierdzających stan jakości wód jezior WPK, jak i sami przeprowadzili badania biochemiczne jeziora Wdzydze. Dzięki warsztatom ukazano bioróżnorodność ekosystemu wodnego, szczególnie uwzględniając organizmy świadczące o czystości wód (m.in. omówienie biologii występującego na terenie WPK raka szlachetnego). Uczestnicy zapoznali się z gatunkami roślin i zwierząt ekosystemów wodnych i szuwarowych. Efektem jest również lepsze poznanie środowiska przyrodniczego, wzajemnych powiązań, wpływu gospodarki człowieka, zanieczyszczeń środowiska oraz metod ochrony.

Warsztaty prowadzone były przez wykładowców akademickich i specjalistów z takich dziedzin jak botanika, entomologia, ornitologia i hydrologia. WWE 2011 wyposażyły uczestników nie tylko w fachową wiedzę przyrodniczą, ale także silnie wzbogaciły wrażenia estetyczne, a przede wszystkim uświadomiły młodzieży wartość, jaką stanowi woda w przyrodzie i życiu człowieka. Data: 21.06.2011r.

Efekt ekologiczny

Przedsięwzięcia edukacyjne miały na celu poszerzenie i pogłębienie świadomości ekologicznej i wiedzy dotyczącej parków krajobrazowych, form ochrony przyrody oraz flory i fauny WPK. Przeprowadzenie zaplanowanych konkursów wpłynęło na pobudzenie wrażliwości przyrodniczej.

Akcja porządkowa na terenie WPK

Inwentaryzacja i uporządkowanie nielegalnych wysypisk i zaśmieconych miejsc na wyspach i brzegach zespołu jezior wdzydzkich. We wrześniu w związku z Akcją Sprzątanie Świata 2011 zakupiono worki i rękawiczki i przekazano do szkół z terenu parku i otuliny. W akcji wzięło udział około 1500 dzieci i młodzieży z dziewięciu szkół powiatu kościerskiego. Przeprowadzono zajęcia warsztatowe w Izbie Edukacyjnej i w terenie nt. segregacji odpadów, recyklingu itp. W ramach akcji przeprowadzono konkurs dla szkół na reportaże z przeprowadzonej przez Szkoły akcji.

Efekt ekologiczny

Przeprowadzona akcja porządkowa przyczyniła się do zmniejszenia ilości odpadów pozostawionych przez turystów na terenie Parku w szczególności na brzegach wysp i jeziora Wdzydze. Uczestnicy akcji w ramach Sprzątania Świata mieli okazję zaobserwować skalę zagrożenia, jakim są góry śmieci pozostawiane w różnych miejscach i uświadomić sobie niebezpieczeństwa grożące życiu ludzi spowodowane dewastacją najbliższego środowiska przyrodniczego. Uczestnicząc aktywnie w akcjach porządkowych dzieci i młodzież szkolna biorąca w niej udział dba o zachowanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych WPK oraz zapobiega degradacji tych cennych przyrodniczo terenów, a tym samym przez swoje działania przyczyniła się do poprawy stanu czystości i estetyki wsi i krajobrazu WPK. Przeprowadzono zajęcia nt. zanieczyszczenia środowiska, recyklingu i energii odnawialnej w Izbie Edukacyjnej WPK i terenie (Wdzydze Kiszewskie), podczas których ukazano problem zaśmiecania środowiska i zachęcano do działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Biorące udział w zajęciach dzieci uczestniczyły w konkursie, którego zadaniem było zmobilizowanie uczestników do poszerzenia i rozwijania swojej wiedzy ekologicznej. W ramach akcji przeprowadzono konkurs dla szkół na reportaże z przeprowadzonej przez Szkoły akcji

Zajęcia stacjonarne w Izbie Edukacyjnej w/g przedstawionej oferty, w terenie na ścieżkach edukacyjnych, w szkołach z terenu WPK i powiatu kościerskiego. Zajęcia stacjonarne w Izbie Edukacyjnej w/g przedstawionej oferty, w terenie na ścieżkach edukacyjnych, w szkołach z terenu WPK i powiatu kościerskiego

Na zajęciach prowadzonych przez pracowników WPK szerzono wiedzę z dziedziny ochrony środowiska oraz z konieczności jego zachowania dla przyszłych pokoleń, biologii i ekologii wybranych gatunków roślin i zwierząt, a także walorów i wartości WPK. Propagowanie takiej wiedzy służy w ukształtowaniu właściwych postaw uczniów, społeczeństwa, turystów a tym samym służy zapewnieniu trwałości najcenniejszych obiektów przyrody i miejsc na terenie Parku. Poprzez warsztaty, zajęcia, pogadanki i prelekcje kształtowano nawyki odpowiedzialności za przyrodę, ciągle podnoszenie świadomości społeczeństwa o istniejących zagrożeniach dla środowiska i bioróżnorodności. Przeprowadzone zajęcia pogłębiły wiedzę na temat walorów WPK, gatunków chronionych roślin i zwierząt, metod ich ochrony i zagrożeń jak w atrakcyjny sposób przekazywano wiadomości na temat form ochrony przyrody. Podczas zajęć przeprowadzonych w terenie młodzież miała okazję pogłębić wiedzę z zakresu ochrony środowiska i zagadnień dla przyrody oraz praktycznie sprawdzić zdobytą wiedzę biologiczną.

Efekt ekologiczny

W trakcie zajęć z dziećmi i młodzieżą uwrażliwiano i kształtowano pozytywne postawy wobec przyrody, umożliwiano również poznanie różnych ekosystemów z całą złożonością ich wewnętrznych zależności i własnych powiązań.

Doposażenie Izby Edukacyjnej w ramach prowadzonych zajęć edukacyjnych. Uzupelnienie zbiorów biblioteki i wideoteki, prenumerata czasopism o tematyce ekologicznej

Zakupiono urządzenie typu Tablet z funkcją GPS, głośniki oraz router (urządzenie pozwalające na bezprzewodowe korzystanie z sieci internetowej). Tablet jest wykorzystywany podczas zajęć terenowych na temat orientowania się w terenie i geocachingu, ale również ogólnie przyrodniczych, ponieważ urządzenie umożliwia prezentowanie krótkich filmów, obrazów czy dźwięków w terenie. Zakupiono również materiały do prawidłowego funkcjonowania i pielęgnacji akwarium słodkowodnego w Izbie Edukacyjnej WPK: pokarm dla rybek, preparaty akwarystyczne, filtr, lampy, wymieniono podłoże i zakupiono rośliny.

Efekt ekologiczny

W okresie roku szkolnego, (ale również w okresie wakacyjnym, dla grup zorganizowanych) Wdzydzki Park Krajobrazowy jest organizatorem różnego rodzaju zajęć w Izbie Edukacyjnej i w terenie na ścieżkach i szlakach przyrodniczych z zakresu edukacji przyrodniczej i ekologicznej. Udoskonalając i poszerzając bazę do prowadzenia edukacji ekologicznej dla szkół z terenu WPK, powiatu kościerskiego i województwa, zachęcano do korzystania z proponowanych przez WPK tematów zajęć przyrodniczych i wzbogacenia wiedzy na temat ochrony przyrody i środowiska. Dodatkowe pomoce dydaktyczne przyczyniły się do uatrakcyjnienia zajęć i lepszego ukazania złożoności środowiska naturalnego. W ramach zadania utrzymuje się znajdujące w Izbie Edukacyjnej akwarium słodkowodne, które stanowi żywą pomoc dydaktyczną budzącą ogromne zainteresowanie i chęć poznania organizmów wodnych. Doposażenie „Czytelni przyrodniczej” w WPK

umożliwiło śledzenie aktualnych problemów związanych z ochroną środowiska w Polsce i na świecie. Zbiory biblioteczne i czasopisma były i będą wykorzystywane przez pracowników WPK, młodzież i mieszkańców powiatu kościerskiego. Celem stworzenia i aktualizowania czytelnicy przyrodniczej jest podnoszenie wiedzy i umiejętności oraz wdrażania do poszukiwania wiadomości przyrodniczych i poszerzania zainteresowań proekologicznych.

Udział w szkoleniach, konferencjach przyrodniczych i turystycznych

Uczestnictwo pracowników WPK w konferencjach: Ochrona przyrody w Tucholskim Parku Krajobrazowym, Współczesne Zagadnienia Edukacji Leśnej Społeczeństwa oraz warsztatach „Jak dbać o obszar Natura 2000 i o wody – w procesach planowania i na co dzień.”

Efekt ekologiczny

Uczestnictwo w szkoleniach i konferencjach przyczyniło się do pogłębienia wiedzy, podniesienia kwalifikacji pracowników oraz zdobycia nowych umiejętności i wymiany doświadczeń.

Czynna ochrona torfowiska „Wesków Bagno”

W ramach czynnej ochrony przedmiotów ochrony UE „Wesków Bagno” usunięto posusz, odkrzaczono oraz wywieziono biomasę z torfowiska.

Efekt ekologiczny

Użytek ekologiczny zajmuje obszar dwóch śródleśnych oczek wodnych wraz z terenem przyległym. We florze stwierdzono występowanie 52 gatunków roślin naczyniowych. Na obszarze użytku stwierdzono szereg siedlisk roślinnych, które zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska podlegają ochronie (m.in. torfowisko wysokie, naturalne dystroficzne zbiorniki wodne czy sosny bór bagienny). Usuwanie posuszu i odkrzaczanie przyczyniło się do poprawy siedliska i jego zachowania. Ze względu na bliskość Zielonej Szkoły w Schodnie torfowisko pełni funkcję edukacyjną gdzie prowadzone są zajęcia fitosocjologiczne.

Monitoring i czynna ochrona populacji skalnicy torfowiskowej *Saxifraga hirculus* we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym – kontynuacja

Ze względu na wykonanie monitoringu skalnicy torfowiskowej w granicach WPK oraz wykonaniu zabiegów ochrony czynnej przez pracowników RDOŚ w Gdańsku środki przeznaczone na realizację zdania wydano na wykonanie dwóch tablic z informacjami o użytku ekologicznym.

Restytucja raka szlachetnego na terenie WPK i otuliny – kontynuacja

Restytucja raka szlachetnego na terenie WPK i otuliny w 2011 roku polegała na monitoringu dokonanych w latach 2008 i 2009 zarazeń. Przeprowadzono kontrolę występowania raka szlachetnego w wodach dwóch zbiorników, jezior oraz dwóch ciekach. Szczegółowa lokalizacja miejsc pozostaje na obecny czas dla wiedzy prowadzących zadanie restytucyjne. W wyniku przeprowadzonego monitoringu stwierdzono skuteczność zabiegów restytucyjnych. We współpracy z Zakładami Rybackimi Wdzydze w Skorzewie zainstalowano sadze przystosowaną do zimowania w warunkach kontrolowanych raków

szlachetnych. W basenie zainstalowano kilkanaście zespołów kryjówek w postaci konstrukcji betonowo – ceramicznych oraz wprowadzono subpopulację rozrodczą raka szlachetnego złożoną z 20 osobników tego gatunku.

W ramach zadania wykonano publikację, w której ujęto historyczny aspekt występowania raka na Pomorzu. Wskazano przyczyny zaniku gatunku, w tym o inwazyjnej roli raka amerykańskiego. W opracowaniu znalazły się praktyczne wskazówki jak odróżnić raka szlachetnego od pręgowatego, co należy robić aby ratować raka szlachetnego. Podsumowaniem jest informacja mówiąca, iż skuteczność restytucji zależna jest w dużym stopniu od zaangażowania każdego z nas.

Efekt ekologiczny

W wyniku monitoringu potwierdzono skuteczność działań restytucyjnych raka szlachetnego w wodach parku i otuliny. W przypadku populacji raka szlachetnego w jednym z jezior zaobserwowano zespół oznak wskazujących na występowanie tam autonomicznej populacji gatunku o wyraźnych oznakach trwałej adaptacji. Potwierdzona obecność raka szlachetnego w wybranych akwenach wymaga dalszych obserwacji rozwoju stanu populacji. W wyniku przeprowadzonych prac polegających na umiejscowieniu sadzy w na terenie Zakładów Rybackich wodach, na obiekcie hodowli ryb w Skorzewie stwierdzono występowanie dogodnych warunków do podchowu raka szlachetnego.

Ochrona Wysp Wdzydzkich – w aspekcie edukacyjnym

Opracowanie treści i wykonanie 5 tablic edukacyjnych mówiących o gatunkach roślin i zwierząt występujących na wyspach Jezior Wdzydzkich oraz o potrzebie ich ochrony przed nadmierną presją ze strony ruchu turystycznego. Wykonano i ustawiono w terenie stelaże do tablic.

Efekt ekologiczny

Tablice zostały ustawione w miejscowościach, gdzie występuje duża koncentracja ruchu turystycznego: Wdzydze Kiszewskie, Gołuń, Wdzydze Tucholskie, Borsk, Przytarnia, aby odwieść turystów od wycieczek na wyspy, które są planowanymi rezerwatami przyrody. Zagrożeniem dla ptaków gnieźdzących się na wyspach oraz rosnących tam roślin jest nadmierna penetracja terenu przez turystów. Penetrujący brzegi jeziora oraz wyspy ludzie płoszą ptaki wysiadując jaja i wodzące pisklęta oraz wydeptują rośliny. Tablice bogate w treść i zdjęcia i pełnią funkcję edukacyjną i przekazują informacje na temat flory i fauny wysp Zespołu Jezior Wdzydzkich oraz o wybranych obowiązujących na terenie parku zakazach.

Czynna ochrona nietoperzy we WPK połączona z akcją edukacyjną

Zakupiono i rozwieszono budki rozrodcze dla nietoperzy. Przeprowadzono szereg zajęć edukacyjnych na temat chiropterofauny WPK w Izbie Edukacyjnej, i szkołach powiatu kościerskiego. Zakupiono szkielet nietoperza na potrzeby prowadzonych zajęć oraz edukacyjne detektory ultradźwięków, dzięki który w okresie wakacji letnich przeprowadzono terenowe zajęcia edukacyjne po zmroku dla mieszkańców powiatu kościerskiego i przyjezdnych turystów – „Nocni łowcy, czyli nietoperze WPK”. Przeprowadzono inwentaryzację nietoperzy na jeziorze Wdzydze.

Efekt ekologiczny

Akcja rozwieszania budek dla nietoperzy ma na celu poprawę liczebności chiropterofauny we WPK. Na terenie WPK występuje 10 gatunków nietoperzy, które ze

względu na niewielką liczbę starych i dziuplastych drzew mają ograniczone miejsca siedliskowe.

Nietoperze stanowią około 25 % wszystkich gatunków ssaków występujących w Polsce i pełnią jedną z najważniejszych funkcji w zachowaniu równowagi biologicznej, dlatego poprawa warunków siedliskowych tych ssaków pozwoli zwiększyć ich liczebność. W miesiącu sierpniu po zakończeniu okresu rozrodczego przeprowadzono pierwsze prace sprawdzające efektywność zasiedlenia budek. Zinventaryzowanie żerowisk nietoperzy związanych z dużymi otwartymi zbiornikami wodnymi, w przyszłości pozwoli lepiej chronić te ssaki. Szczególnie ważne jest objęcie specjalną ochroną miejsc żerowania nocka łydkowłosego (gat. skrajnie zagrożony), którego obecność w 2002 roku zanotowano podczas inwentaryzacji. Podczas tegorocznej inwentaryzacji stwierdzono obecność 6 gatunków, w tym również nocka łydkowłosego podczas odłowów na ujściu Wdy z jeziora Wdzydzkiego. Integralną częścią ochrony przyrody jest jednoczesna edukacja społeczeństwa. Dlatego też w ramach akcji edukacyjnej przygotowano i przeprowadzono zajęcia dla dzieci i młodzieży dotyczące życia, funkcjonowania i ochrony nietoperzy. Celem zajęć było przybliżenie uczestnikom tajemniczego świata tych nocnych ssaków i zwrócenie uwagi na potrzebę ich ochrony. W trakcie zajęć uczestnicy poznali wybrane gatunki nietoperzy, ich budowę, rolę w ekosystemie, zagrożenia, formy ochrony oraz wiele innych ciekawostek. Przedstawiona problematyka została dostosowana do wieku uczestników, a same zajęcia urozmaicono zajęciami plastycznymi, konkursami i quizami. Zajęcia odbywały się w Izbie Edukacyjnej WPK i Szkołach powiatu kościerskiego i adresowane były do w szczególności do dzieci i młodzieży szkolnej. W ramach podsumowania przeprowadzonych zajęć dla ich uczestników zorganizowano konkurs plastyczny. W okresie wakacji letnich przeprowadzono terenowe zajęcia edukacyjne po zmroku dla mieszkańców powiatu kościerskiego i przyjezdnych turystów – „Nocni łowcy, czyli nietoperze WPK”. W związku z dużym zainteresowaniem w przyszłym roku planuje się kontynuowanie zajęć.

Inwentaryzacja populacji zimorodka *Alcedo atthis* na terenie WPK. Czynna ochrona ptaków WPK

Zakupiono i rozwieszono budki lęgowe dla gągoła, nurogęsi i włochatki. Przeprowadzono inwentaryzację zimorodka. Zakupiono paliwo do samochodów służbowych.

Efekt ekologiczny

Stworzenie nowych schronień dla ptaków lęgowych WPK pozwoli zwiększyć ich liczbę i ustabilizować stan populacji, co z kolei pośrednio przyczyni się w przyszłości do poprawy środowiska naturalnego

Szeroko zakrojona inwentaryzacja zimorodka nie potwierdziła jego występowania, pomimo wiedzy o wcześniejszym jego występowaniu na terenie WPK. Badania będą kontynuowane w kolejnych latach.

Udział w przedsięwzięciach promujących wartości przyrodnicze i edukacyjne WPK: Festyn Leśny w Sopocie, Targi Rolno-Przemysłowe w Lubaniu, -festyny gminne – działalność Lokalnej Grupy Rybackiej (w Kościerzynie i Chojnicach), Święto Sielawy we Wdzydzach

Pracownicy Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego wzięli udział w Festynie Leśnym w Sopocie, Targach Rolno-Przemysłowych w Lubaniu, festynach gminnych oraz uczestniczyli

w obchodach Święta Sielawy we Wdzydzach Kiszewskich promując wartości przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe WPK.

Efekt ekologiczny

Prezentowanie i promocja wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego szerokiej publiczności odwiedzającej targi.

Pkt. 6 Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych –Zaborski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

Remont i konserwacja elementów zagospodarowania w Widnie.

W ramach tego zadania przeprowadzono remont i konserwację elementów zagospodarowania turystycznego oraz wymieniono na nowe tablice informacyjne na działce nr 22/6 w Widnie, gm. Brusy. Dokonano gruntownego remontu ogrodzenia (o długości 240 mb) i konserwacji dwóch wiat oraz stołów i ław (8 sztuk). Zadaszenie jednej z wiat wymagało całkowitej wymiany desek (powierzchnia ok 100m²). Ustawiono również dwie nowe tablice edukacyjne: mapę Zaborskiego Parku Krajobrazowego (o wymiarach 1600x2300 mm) i tablicę z informacją nt. pieca chlebowego i sposobu wypieku chleba (o wymiarach 1000x2000 mm).

Miejsce to jest często odwiedzane przez turystów, ze względu na istniejący tam czynny piec chlebowym. W pierwszą sobotę sierpnia, już od 1998 roku odbywa się tam co roku festyn „Pieczenie Chleba” w którym uczestniczą zarówno mieszkańcy, jak i liczne grupy turystów. Jest to także miejsce postoju dla kajakarzy, którzy przepływają rzekę Zbrzycę.

W miejscu tym również często kończą się zajęcia edukacyjne prowadzone przez pracowników Parku na pobliskiej ścieżce edukacyjnej „Dolina Kulawy”.

Efekt ekologiczny

Realizacja zadania przyczyniła się do podniesienia świadomości ekologicznej turystów odwiedzających miejscowość Widno. Dzięki remontowi tablic turyści uzyskują informacje na temat zasad zwiedzania obszarów chronionych położonych w granicach Zaborskiego Parku Krajobrazowego oraz tradycji wypieku chleba.

Remont oznakowania szlaków turystycznych na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego.

Zaborski Park Krajobrazowy przeprowadził remont oznakowania szlaku kajakowego Zbrzycy. Cały szlak ma 42 km długości, z czego na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego znajduje się blisko 40 km.

Szlak kajakowy Zbrzycy został oznakowany w 1998 r. przez Oddział Regionalny PTTK "Szlak Brdy" w Bydgoszczy. Ze względu na zły stan techniczny tablic i stelaży zdecydowano o przeprowadzeniu remontu. Dotychczas szlak oznakowano na odcinku rzeki Młosiny z Leśna, a dalej Zbrzycą przez Kaszubę, Rolbik, Widno i Laskę do jeziora Witoczno k. Swornegaci. Wytyczony przed trzynastu laty szlak liczył 30 km. Obecnie dodatkowo oznakowano odcinek rzeki od Leśnictwa Dywan w gminie Dziemiany, dalej przez Sominy, Peplin, Parzyn, aż do Kaszuby. Lokalizację tablic uzgodniono z zarządcami terenu: nadleśnictwami Lipusz i Przymuszewo, gminami Dziemiany, Studzienice, Brusy, Lipnica i Chojnice oraz właścicielami gruntów prywatnych.

Na całym szlaku na słupach dębowych zainstalowano 30 tablic, wykonanych zgodnie z instrukcją znakowania szlaków turystycznych PTTK. Na całej trasie umieszczono mapy z przebiegiem szlaku, a także informacje o aktualnym kilometrażu, występowaniu pól namiotowych oraz atrakcji turystycznych.

Efekt ekologiczny

Turystyka piesza i kajakowa stanowi odmianę ekoturystyki, jest najbardziej przyjazną dla środowiska formą turystyki. Popularyzowanie wycieczek pieszych i kajakowych po znakowanych szlakach turystycznych przyczyni się do zachowania walorów przyrodniczych i krajobrazowych Parku. Planowane utrzymanie małej infrastruktury ekoturystycznej zapobiegnie degradacji przestrzeni i pomoże prawidłowo kierować strumień ruchu turystycznego.

Chronimy raki rodzime – program restytucji raka szlachetnego. Kontynuacja – monitoringu efektów restytucji i pilotażowego programu hodowli raków.

W 2011 roku kontynuowano program ochrony raka szlachetnego na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Badania monitoringowe, podobnie jak w latach ubiegłych realizowanego projektu, prowadzone były pod nadzorem merytorycznym dr Przemysława Śmietany z Uniwersytetu Szczecińskiego. Głównym celem przeprowadzonych prac badawczych było potwierdzenie występowania osobników raka szlachetnego, wprowadzonych do dwóch wytypowanych ekosystemów wodnych na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego w latach 2007 – 2008, których obecność stwierdzono w 2009 i 2010 roku. Ocenie poddano również stopień adaptacji nowowprowadzonych populacji.

Ocenę adaptacji raka szlachetnego w Jeziorze Czarnym koło Laski oparto o szczegółową penetrację strefy litoralu zbiornika, wzdłuż 800 metrów jego linii brzegowej, przy wykorzystaniu metody nurkowania swobodnego. W badanej strefie tj. od brzegu jeziora do głębokości 2,5 m identyfikowano miejsca kryjówek raków, przeszukiwano je, a znalezione raki odławiano. Stwierdzone osobniki w miarę możliwości podlegały ocenie: fazy cyklu linienia, płci, wypełnienia przewodu pokarmowego, ogólnej kondycji i stanu zdrowotnego. Kontrolę występowania raków w cieku Orla Struga oparto na penetracji w okresie nocnym dwóch odcinków rzeki na długości 500 metrów każdy.

W wyniku penetracji brzegów wybranego odcinka litoralu Jeziora Czarnego potwierdzono występowanie dobrze zaadaptowanej siedliskowo populacji raka szlachetnego. W przebadanej strefie odnaleziono wiele kryjówek, których wygląd i charakter wskazywał na wykonanie ich przez raka szlachetnego. Kryjówki były rozmieszczone regularnie wzdłuż całego brzegu na głębokości od 20 cm do 1 m. W tej strefie linii brzegowej istnieją najkorzystniejsze warunki bytowania raków, ze względu na występowanie burty brzegowej przerośniętej korzeniami drzew. Podczas przeprowadzonej kontroli stwierdzono bezpośrednią obecność 6 osobników raka szlachetnego, spośród których 3 osobniki (2 samce i 1 samica) zostały odłowione.

Odłowione raki były w dobrej kondycji bez zewnętrznych objawów chorób i obecności pasożytów i komensali. Przewody pokarmowe tylnego odcinka u wszystkich osobników wypełnione były treścią, co wskazuje na żerowanie. Raki znajdowały się w fazie wczesno polinkowej i miały nie do końca utwardzony pancerz, bez zabrudzeń, o żywej naturalnej kolorystyce. Żaden osobnik nie cechował się brakiem lub wyraźną asymetrią szczypiec. Odłowione raki zostały wpuszczone do wody w miarę możliwości w miejscu ich złowienia. Na podstawie zebranych danych ustalono szacowane zagęszczenie 0,04 osobnika/m linii brzegowej. W miejscach koncentracji kryjówek (zatopione konary, kamienie) zagęszczenie osobników szacuje się na 1-3 osobników na metr kwadratowy.

Kontrola stanu adaptacji raka szlachetnego w Orlej Strudze wykazała obecność 5 osobników. Dwa osobniki dorosłe (samice) zostały stwierdzone w rzece w okolicach mostu na drodze

Asmus – Laska, jeden osobnik (samica) w kryjówkach burty brzegowej oraz dwa osobniki (1 samiec i 1 osobnik niezidentyfikowanej płci) stwierdzono w kryjówkach położonych powyżej miejsca introdukcji gatunku. Wszystkie zaobserwowane raki przebywały w bezpośrednim sąsiedztwie kryjówek. Zaniepokojone natychmiast się do nich chowały, stąd udało się odłowić zaledwie jednego osobnika, samca o długości 87 mm. Tak niewielkie rozmiary mogą wskazywać na rozród tego gatunku w tym cieku.

Kontrola dolnego odcinka cieku w pobliżu leśniczówki Młynek wykonywana po zmroku nie przyniosła bezpośredniej obserwacji raków, stwierdzono tu jednak występowanie trzech kryjówek, których charakter może wskazywać na obecność raków szlachetnych.

Wnioski

Na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego potwierdzono skuteczność działań restytucyjnych raka szlachetnego w Jeziorze Czarnym i Orlej Strudze.

Populacja występująca w Jeziorze Czarnym i Orlej Strudze wykazuje dobry poziom adaptacji do istniejących warunków. Raki tam występujące charakteryzują się aktywną adaptacją siedliskową, tworzeniem własnych i wykorzystywaniem naturalnych kryjówek, zaś skuteczne linienie osobników sugeruje intensywny wzrost i występowanie wystarczającej bazy pokarmowej.

Wyniki monitoringu wskazują, że populacja raka rzecznoego w Jeziorze Czarnym i Orlej Strudze może być zasiloną materiałem cechującym się przynależnością do początkowych grup wieku 0+ lub 1.

Analiza zgromadzonych wyników badań i prac restytucyjnych prowadzonych od 2007 roku na tym obszarze wykazała możliwość wykorzystania istniejących siedlisk na terenie ZPK dających gwarancję skutecznych nowych restytucji.

W 2011 r. kontynuowano podjętą w ubiegłym roku próbę hodowli raków szlachetnych w Zakładzie Hodowli Pstrąga Tęczowego w Lasce. Projekt miał służyć zdobyciu doświadczeń, które w przypadku sukcesu pozwolą w przyszłości, przy zaangażowaniu większych nakładów, rozpocząć hodowlę raków szlachetnych na cele restytucyjne. Za wyborem zakładu w Lasce jako miejsca hodowli raków szlachetnych, przemawiały bardzo dobre warunki termiczno-tlenowe rzeki Kłonecznicy (niska temperatura i wysokie nasycenie tlenem). Dodatkowo teren Zakładu jest ogrodzony i dozorowany. Sadz został zainstalowany na końcu cyklu produkcyjnego pstrąga tęczowego w tzw. osadnikach.

Wykorzystując zdobyte w 2010 roku doświadczenie, sadz umieszczono w drugim basenie w sekwencji odstojników, odbierającym wodę powierzchniową, charakteryzującą się dużą redukcją zawiesin. Ograniczono też suplementację pokarmową wylęgu i podchowu, poprzez redukcję ciągłego dostarczania żywego materiału roślinnego wraz z peryfitonem. Aby zminimalizować stres samic, zainstalowano kryjówki w komorach wylęgowych. Zainstalowano również kryjówki dla wylęgu i podchowu, redukując tym samym wpływ kanibalizmu.

Hodowlę rozpoczęto na początku czerwca, kiedy do sadza przetransportowano 10 samic raka szlachetnego z jajami pod odwłokiem. Samice zostały odłowione przez dr. Przemysława Śmietanę z Jeziora Kwisno i umieszczone w specjalnych pojemnikach (porodówkach dwójakiego rodzaju). Po wylęgu młode pokolenie raków przez okres około dwóch tygodni było przytwierdzone do ciała samic, aby po przejściu dwóch wylinek wydostać się do sadza głównego.

W wyniku przeprowadzonych działań uzyskano 44 osobniki raka szlachetnego w wieku 0+. Dwa osobniki znajdujące się w fazie linienia były martwe z wyraźnymi śladami kanibalizmu. Pozostałe osobniki charakteryzowały się doskonałą żywotnością i wyjątkowo dużymi rozmiarami ciała. Przeciętna długość całkowita wynosiła 4,6 cm i o ponad 1 cm przekraczała rozmiary raków wyhodowanych w roku ubiegłym. Daje to podstawy do stwierdzenia

niespotykanie szybkiego wzrostu raków w warunkach podchowu i pozwala postawić tezę o doskonałych warunkach bytowania w warunkach sadzowych.

W czasie procesu hodowlanego odnotowano natomiast śnięcie samic w klatkach wylęgowych (9 z 10). Kontrola wykonana przez dr. Przemysława Śmietanę nie wykazała bezpośredniej przyczyny śmierci zwierząt. Analiza warunków siedliskowych, sugerowała, że najbardziej prawdopodobną przyczyną, była wysoka temperatura wody (w granicach 22 °C – najbardziej krytyczna dla gatunku – utrzymująca się w powierzchniowej warstwie wody w sadzu). Najprawdopodobniej był to efekt silnie nagrzewającej się konstrukcji sadza wystającej nad powierzchnię wody w okresie silnego nasłonecznienia. By wyeliminować niekorzystne zjawisko w ciągu dalszej hodowli, w słoneczne dni przykrywano sadz płytą styropianową w celu izolacji cieplnej.

Jedna samica, która przeżyła została natychmiast po kontroli wypuszczona do Orlej Strugi. Młode pokolenie raków szlachetnych uzyskanych z hodowli w Lasce, zostało pod koniec sierpnia przetransportowane i wpuszczone do Orlej Strugi przez dr. Przemysława Śmietanę.

Zgodnie z zaleceniami Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku okres przetrzymywania zwierząt od momentu ich schwytania do czasu wypuszczenia do wód ograniczono do niezbędnego minimum.

Według opinii dr. Przemysława Śmietany poziom śmiertelności w zastosowanej metodzie podchowu raków, jest niższy niż ten brany pod uwagę przy realizacji restytucji drogą bezpośrednich przesiedleń i dużo niższy niż śmiertelność rejestrowana w miejscu bytowania populacji macierzystej. Posługując się pojedynczym przykładem, można stwierdzić, iż wykorzystanie do tego celu 10 samic rocznie z całą pewnością nie przyczyni się do zniszczenia populacji w jeziorze Kwisno (najprawdopodobniej mieści się ona w zakresie śmiertelności kompensacyjnej, czyli takiej, która realizuje się w siedliskach ze względu na ograniczoną pojemność niszy ekologicznej gatunku). Natomiast potencjalne korzyści mogą istotnie zwiększyć szansę zachowania nie tylko tej zagrożonej populacji, ale całego gatunku na Pomorzu. W świetle uzyskanych wyników oraz zebranych doświadczeń i metod wypracowanych „in situ”, działania na rzecz ochrony i restytucji raka szlachetnego w wodach Zaborskiego Parku Krajobrazowego zasługują na kwalifikację jako pozytywne i obiecujące. Istnieje również potrzeba kontynuacji prac monitoringowych stanu populacji oraz pilotażowego projektu hodowli na obszarze Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Analiza uzyskiwanych wyników monitoringu pozwoli na podjęcie w przyszłości ewentualnych działań ochronnych polegających np. na wzmocnieniu populacji przez kolejną obsadę lub ograniczeniu presji drapieżników.

W związku z zakończeniem projektu i uzyskaniem wcześniej decyzji RDOŚ-Gd-PNII.6402.2.25.2011.EK z dnia 31 maja 2011 r. w sprawie zezwolenia *na odlów (...), chwytnie 10 osobników raków rzecznych (samic) z Jeziora Kwisno koło Trzcinnia oraz transport i przemieszczanie z miejsc regularnego przebywania do ośrodka chowu raka szlachetnego na rzece Kłonecznicy (...)* oraz *na przetrzymywanie młodych osobników raka pozyskanych w w/w ośrodku oraz ich transport i przemieszczenie do Jeziora Czarne i ciekłu Orla Struga* w dniu 9 grudnia 2011 r. przesłano do RDOŚ Gdańsk wymagane w decyzji sprawozdanie. Sprawozdanie zostało przyjęte bez uwag.

Efekt ekologiczny

Monitoring ma na celu ocenę stopnia adaptacji nowowprowadzonych populacji raka szlachetnego (*Astacus astacus*) do dwu wytypowanych ekosystemów wodnych znajdujących się na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Prace te wykonywane są w aspekcie długoterminowej skuteczności restytucji tego gatunku, a ich nadrzędnym celem będzie stwierdzenie występowania osobników raka szlachetnego wprowadzonych do wybranych wód w latach 2007-2008 i których występowanie potwierdzono w 2009 i 2010 roku.

Identyfikowane są miejsca kryjówek raków, stwierdzone osobniki podlegają ocenie: fazy cyklu linienia, płci, wypełnienia przewodu pokarmowego, ogólnej kondycji i stanu zdrowotnego.

Pozyskany materiał został w 2011 r. wykorzystany do „zarazień” obiektów wyznaczonych wcześniej na terenie Zaborskiego PK. Projekt służy zdobyciu doświadczeń, które w przypadku sukcesu pozwolą w przyszłości, przy zaangażowaniu większych nakładów, rozpocząć hodowlę raków na cele restytucyjne. Oprócz pogłębienia wiedzy i doświadczenia wymiernym efektem projektu będzie zachowanie rodzimych populacji raka szlachetnego.

Konkursy i inne cykliczne zdarzenia edukacyjne na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego.

KONKURSY:

- „EKO BAL 2011” (SP Pawłowo) – XIII edycja Gminnego Konkursu "Eko-Bal", organizowanego jak zwykle przez Szkołę Podstawową w Pawłowie, odbyła się 12 lutego 2011 r. W konkursie brali udział uczniowie ze szkół podstawowych w Kłodawie, Nowej Cerkwi, Niezychowicach, Lichnowach, Swornegaciach i Pawłowie. Dzieci rywalizowały w dwóch kategoriach wiekowych: klasy I-III i klasy IV-VI. Zadaniem uczestników było przedstawienie prezentacji związanej z ochroną przyrody i popularyzowaniem postaw przyjaznych dla środowiska. Dzieci oraz ich nauczyciele i rodzice wykazali duże zaangażowanie w przygotowanie prezentacji. Wszyscy uczestnicy konkursu otrzymali nagrody książkowe. W konkursie wzięło udział ok. 30 uczestników.

- “Jestem przyjacielem przyrody” (SP Kłodawa) – wzorem lat ubiegłych w miesiącu marcu został ogłoszony konkurs plastyczny „Jestem przyjacielem przyrody” dla uczniów klas I - III szkół podstawowych gminy Chojnice. Tegoroczny konkurs przebiegał pod hasłem „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”, nawiązującym do akcji edukacyjno – informacyjnej Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Celem konkursu jest rozwijanie inwencji twórczej dzieci i ich zainteresowań plastycznych oraz kształtowanie przeżyć estetycznych związanych z przyrodą. Tematem przewodnim prac, które wpłynęły na konkurs były walory przyrodnicze jezior ZPK oraz problematyka ochrony ekosystemów jeziornych Parku. Na konkurs wpłynęło 79 prac z 7 szkół, spośród których wybrano 10 laureatów, a 12 autorów prac wyróżniono.

- XVII Gminny Konkurs Ekologiczny (SP Charzykowy) - już po raz XVII w Szkole Podstawowej w Charzykowach odbył się Gminny Konkurs Ekologiczny skierowany do uczniów klas IV-VI szkoły podstawowej. W tym roku konkurs przebiegał pod hasłem „W krainie borów i jezior – XV lat Parku Narodowego „Bory Tucholskie”. Współorganizatorami przedsięwzięcia jest Zaborski Park Krajobrazowy, Park Narodowy „Bory Tucholskie”, Nadleśnictwo Rytel, Liga Ochrony Przyrody, Gminny Zespół Oświaty oraz Harcerskie Centrum Edukacji Ekologicznej w Funce.

Przed rozpoczęciem konkursu uczniowie wraz z opiekunami i zaproszonymi gośćmi wysłuchali przedstawienia zatytułowanego „Zasady młodego przyrodnika”. W rolę przyrodników wcieliła się młodzież ze Szkoły Podstawowej w Charzykowach.

Do konkursu przystąpiło pięć zespołów reprezentujących Szkołę Podstawową w Charzykowach, Nowej Cerkwi, Lichnowach, Pawłowie i Kłodawie. Zadaniem uczestników było m.in. rozwiązanie zadań dotyczących jezior Zaborskiego Parku Krajobrazowego. W tym przypadku uczniowie musieli wykazać się umiejętnością czytania mapy oraz planu batymetrycznego jeziora. W kolejnym etapie zmagania sprawdzana była wiedza na temat Parku Narodowego „Bory Tucholskie”, gospodarki leśnej, znajomości drzew i krzewów oraz porostów. Ostatnim zadaniem dla uczestników konkursu była krótka prezentacja plakatów pt. „O czym powinien pamiętać turysta zwiedzając Park Narodowy „Bory Tucholskie””.

W końcowej klasyfikacji pierwsze miejsce zajęła Szkoła Podstawowa w Nowej Cerkwi, tuż za nią uplasowała się Szkoła Podstawowa w Charzykowach zajmując miejsce drugie. Trzecie miejsce ex aequo zajęła Szkoła Podstawowa w Kłodawie, Pawłowie i Lichnowach.

Wszyscy uczestnicy konkursu otrzymali nagrody rzeczowe, dyplomy oraz sadzonki drzew i krzewów.

- VIII Konkurs Ekologiczny o Złote Kocanki Piaskowe (Zaborskie Towarzystwo Naukowe, KLO Brusy) – 15 kwietnia 2011 r. w Kaszubskim LO w Brusach odbył się VIII finał Zaborskiego Konkursu Ekologicznego o „Złote Kocanki Piaskowe”. Organizatorami konkursu byli: Kaszubskie LO, Powiatowy Młodzieżowy Dom Kultury w Brusach, Zaborskie Towarzystwo Naukowe, Zaborski Park Krajobrazowy oraz Park Narodowy „Bory Tucholskie”. W konkursie wzięło udział 34 uczestników z 12 szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z Brus, Czerska, Wiela, Chojnic, Dziemian, Kościerzyny, Słupska i Tucholi. Zadaniem uczestników konkursu było rozwiązanie testu polegającego na rozpoznaniu gatunków roślin. Ponadto odbył się dodatkowy konkurs polegający na określeniu przynależności systematycznej wybranych gatunków.

- Konkurs internetowy „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”

Pytania konkursowe umieszczane były na stronie internetowej Zaborskiego Parku Krajobrazowego oraz stronie internetowej www.chojnice24.pl. Odpowiedzi przesyłane były do Parku drogą e-mailową. Spośród wszystkich uczestników, którzy dobrze odpowiedzieli na pytania dotyczące jezior Zaborskiego Parku Krajobrazowego wylosowano trzech zwycięzców. Nagrody, w postaci wydawnictw Parku oraz materiałów promocyjnych portalu internetowego chojnice24.pl zostały wręczone podczas wykładu dr Katarzyny Bociąg zatytułowanego „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”. W konkursie wzięło udział 20 uczestników.

- Konkurs „Pomóżmy ptakom przetrwać zimę” - rozstrzygnięcie

Laureatami konkursu „Pomóżmy ptakom przetrwać zimę” w kategorii przedszkola i klasy I-III szkoły podstawowej było SP w Kłodawie. Nagrodą dla zwycięzców był wyjazd do Ogrodu Fauny Polskiej ZOO w Myśliczynie. Uczniowie mieli okazję poznać m.in. płazy, gady, ptaki oraz ssaki charakterystyczne dla fauny polskiej. Największe emocje wśród dzieci wzbudziło mini zoo, które umożliwiło dzieciom bezpośredni kontakt ze zwierzętami.

W dniu 17 maja 2011 roku odbył się wyjazd dla laureatów w kategorii klasy IV - VI do Stacji Ornitologicznej Polskiej Akademii Nauk w Sobieszewie. Uczestnikami wyjazdu byli uczniowie Szkoły Podstawowej w Pawłowie. Wykład dla laureatów konkursu wygłosiła Pani dr Maria Wieloch. Dotyczył on ptaków występujących w parkach i ogrodach. Dodatkowo prelegentka zdradziła tajemnice wędrówek niektórych gatunków ptaków oraz wyjaśniła jaki jest sens obrączkowania naszych skrzydlatych przyjaciół. Na zakończenie zajęć wszyscy uczestnicy wyjazdu otrzymali materiały edukacyjne Stacji Ornitologicznej PAN w Sobieszewie.

Nagrodą za zajęcie trzeciego miejsca w konkursie były lornetki, które trafiły do Szkoły Podstawowej nr 3 w Chojnicach (kategoria klasy IV – VI) oraz Przedszkola „Jarzębinka” w Chojnicach (kategoria przedszkola i klasy I-III szkoły podstawowej).

- etap wojewódzki konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski 2010/2011” – w dniu 3 marca 2011 roku w Ośrodku Edukacji Ekologicznej w Szymbarku odbył się etap wojewódzki ogólnopolskiego konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”. Do rywalizacji przystąpiły trzy drużyny reprezentujące Kaszubski Park Krajobrazowy, Wdzydzki Park Krajobrazowy i Zaborski Park Krajobrazowy.

Drużyna ZPK wystąpiła w składzie: Magdalena Majer, Monika Jakubek, Dominika Kiedrowicz i Paulina Kierszk. Uczennice do konkursu przygotowały Panie Jolanta Pozorska-Cuppa i Beata Lubińska z Gimnazjum w Brusach.

W końcowej klasyfikacji reprezentacja Zaborskiego Parku Krajobrazowego uplasowała się na miejscu pierwszym i zakwalifikowała się do etapu ogólnopolskiego.

- etap ogólnopolski konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski 2010/2011” - w dniu 16 maja 2011 roku w Zwierzyńcu odbył się ogólnopolski finał X edycji konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”. Brało w nim udział 56. gimnazjalistów z 14. województw.

W tegorocznej edycji przedstawicielami województwa pomorskiego była reprezentacja Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Konkurs „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski” składa się z pięciu etapów. Obejmuje rozgrywki szkolne, gminne, parkowe, wojewódzkie oraz ogólnopolskie. W tegorocznej edycji do konkursu przystąpiła rekordowa liczba gimnazjalistów. W finale znaleźli się najlepsi spośród dziesięciu tysięcy uczniów, którzy przystąpili do pierwszego etapu.

W finale zadaniem uczniów było rozwiązanie testu składającego się z trzydziestu pytań dotyczących wiedzy z zakresu biologii, geografii oraz parków krajobrazowych Polski. Gimnazjaliści między innymi musieli rozpoznać gatunki zwierząt i roślin, a następnie przyporządkować je do odpowiedniego parku krajobrazowego. W klasyfikacji końcowej reprezentacja Zaborskiego Parku Krajobrazowego uplasowała się na miejscu dziewiątym.

Reprezentacje wszystkich województw gościły na Roztoczu w dniach od 16 do 20 maja. W trakcie pobytu dla uczniów przewidziano liczne wycieczki zgłębiające wiedzę na temat przyrody województwa lubelskiego. Jednak największą atrakcją dla uczniów była wycieczka do Lwowa oraz Krychowa. Uczestnicy konkursu odwiedzili także Roztoczański Park Narodowy i Jaworowski Narodowy Park Przyrodniczy na Ukrainie.

- konkurs „EKO – ART” (Chojnicki Dom Kultury) - 27 i 28 października w Chojnickim Domu Kultury odbył się finał powiatowego konkursu recytatorskiego Eko-Art 2011. Konkurs skierowany był do dzieci i młodzieży z terenu powiatu chojnickiego. Przygotowany repertuar tematycznie musiał być związany ze środowiskiem naturalnym człowieka, pięknem przyrody i jej ochroną.

- konkurs o Kulika Wielkiego (Zaborskie Towarzystwo Naukowe, KLO Brusy) - w dniu 9 grudnia 2011 r. w Powiatowym Młodzieżowym Domu Kultury w Brusach odbył się VI Konkurs Ornitologiczny o Kulika Wielkiego. W konkursie organizowanym przez Kaszubskie LO, PMDK w Brusach i Zaborskie Towarzystwo Naukowe wzięło udział 23 młodych ornitologów z Brus i Czerska, uczniów gimnazjów i liceów. ZPK przygotował nagrody zakupione ze śr. WFOŚiGW (m.in. lornetka) oraz uczestniczył w pracy jury.

- Jesienny Bieg Ekologiczny (Zespół Szkół w Swornegaciach) - dnia 8 października 2011 roku odbył się w Swornegaciach XIX Jesienny Bieg Ekologiczny Gminy Chojnice, w którym wzięły udział wszystkie szkoły podstawowe Gminy z: Charzyków, Kłodawy, Lichnow, Nowej Cerkwi, Nieżychowic, Ogorzelin, Ostrowitego, Pawłowa, Silna Swornegaci oraz gimnazja z Nowej Cerkwi, Pawłowa, Silna, Sławęcina, Swornegaci). Przeprowadzono 12 biegów (2 x „0”, 8 x SP, 2 x Gim), w których wzięło udział łącznie 429 zawodników.

- etap szkolny i gminny konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski 2011/2012” – 20 października 2011 r. w 12. gimnazjach na terenie miasta i gminy Chojnice, Brusy oraz gminy Konarzyny odbył się etap szkolny ogólnopolskiego konkursu Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski. Etap szkolny polegał na rozwiązaniu testu składającego się z 25. pytań, za który można było uzyskać maksymalnie 75 punktów. W konkursie brało udział 239. uczniów. W pierwszym etapie udało się wyłonić czteroosobowe reprezentacje, które rywalizowały na etapie gminnym w dniu 20 grudnia 2011 r. Po etapie gminnym do finału parkowego, który odbędzie się 26 stycznia 2012 r., awansowały następujące drużyny: Gimnazjum w Konarzynie, Brusach, Nowej Cerkwi i nr 3 w Chojnicach. ZPK przygotował w całości testy, karty odpowiedzi, dyplomy i nagrody dla uczniów i nauczycieli na każdym etapie konkursu. Pracownicy ZPK osobiście dostarczali testy do szkół oraz nadzorowali rozwiązywanie testów

na etapie szkolnym (w czterech spośród dwunastu szkół) oraz gminnym (w tym w siedzibie ZPK).

WARSZTATY:

- warsztaty fotograficzne „VIII Wiosenne spotkania z przyrodą w obiektywie i nie tylko...” - w dniu 17 czerwca 2011 r. w Gimnazjum nr 1 w Chojnicach miało miejsce rozstrzygnięcie konkursu fotograficznego zatytułowanego „Walory przyrodniczo-krajobrazowe mojego regionu”.

Do konkursu przystąpili uczniowie gimnazjum z miasta i gminy Chojnice, którzy brali udział w IX „Wiosennych spotkaniach z przyrodą w obiektywie i nie tylko...”. Warsztaty fotograficzne jak co roku odbywały się w Swornegaciach. Celem przedsięwzięcia było uwrażliwienie młodzieży na piękno przyrody i kultury regionu oraz kształcenie umiejętności obserwowania i fotografowania flory i fauny. Podczas trzydniowego pobytu w Swornegaciach gimnazjaliści m.in. wysłuchali prelekcji wygłoszonej przez kierownika Mariusza Grzempę nt. walorów przyrodniczych i kulturowych Zaborskiego Parku Krajobrazowego oraz brali udział w zajęciach fotograficznych – instruktażowych z leśniczym Tomirem Kubickim. Uczniowie zapoznali się również ze Ścieżką edukacyjną „Dolina Kulawy” i Ścieżką przyrodniczo – ornitologiczną „Kokoszka”, które są idealnym miejscem do fotografowania przyrody.

Prace które wpłynęły na konkurs były oceniane w dwóch kategoriach: fotografia makro oraz krajobrazy. Ocenie podlegała m.in. oryginalność ujęcia tematu oraz poprawność wykonania fotografii.

W kategorii makro nagrody przyznano: Pameli Sikorskiej (I miejsce), Robertowi Zaborowskiemu (II miejsce) i Klaudii Patrackiej (III miejsce). Wyróżnienie otrzymała: Monika Chamier Ciemińska, Karolina Piechowska oraz Magda Raclawska.

W kategorii krajobrazy nagrody przyznano: Mateuszowi Grabuszyńskiemu (I miejsce), Pameli Sikorskiej (II miejsce) i Karolinie Knapik (III miejsce). Wyróżnienie otrzymała: Natalia Sokal, Tina Kręcka oraz Julia Graczyk.

- warsztaty ornitologiczne - w dniach 23 i 26 maja 2011 r. na ścieżce ornitologiczno - przyrodniczej w miejscowości Kokoszka odbyły się warsztaty ornitologiczne prowadzone przez pracowników Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Zajęcia były nagrodą za zajęcie drugiego miejsca w konkursie „Pomóżmy ptakom przetrwać zimę”. W „żywych lekcjach” na łonie natury uczestniczyła Szkoła Podstawowa w Zapceni i Szkoła Podstawowa w Zalesiu. Podczas warsztatów młodzi przyrodnicy wyposażeni w lornetki, obserwowali ptaki charakterystyczne dla poszczególnych siedlisk występujących na terenie ścieżki. Na trasie pieszej wędrówki uczniowie „zetknęli” się także z małą architekturą służącą do obserwacji ptaków. Widok z czatowni rozciągający się na bagno oraz Jezioro Karsińskie, umożliwił uczniom poznanie kolejnych gatunków ptaków, które tym razem obserwowali za pomocą lunety. Na zakończenie zajęć dla uczniów zostały przygotowane karty pracy oraz gry i zabawy. Po wyczerpujących zajęciach na wszystkich uczestników czekał poczęstunek w postaci kielbasek z ogniska. W tegorocznych warsztatach ornitologicznych brało udział 64 uczniów.

- warsztaty obrączkarskie - w dniach 19 - 23 września na terenie ścieżki ornitologiczno – przyrodniczej w Kokoszce odbyły się warsztaty obrączkarskie skierowane do młodzieży gimnazjalnej. W zajęciach wzięło udział Gimnazjum z Brus, Gimnazjum nr 2 i nr 3 z Chojnic, Gimnazjum ze Swornegaci oraz Szkoła Podstawowa nr 7 z Chojnic. Łącznie w zajęciach wzięło udział 90 osób. Ptaki chwymano w sieci ornitologiczne o łącznej długości 90 metrów. Kontrole odbywały się co godzinę, od świtu do godziny po zachodzie słońca. Podczas prac zaobrączkowano łącznie: 90 osobników, należących do 19 gatunków. Najliczniej chwymano modraszkę (*Cyanistes caeruleus*) i czyżę (*Carduelis spinus*), które stanowiły blisko 46% wszystkich zaobrączkowanych. Na uwagę zasługuje zaobrączkowanie wszystkich gatunków

sikor gniazdujących w Polsce, a także późne stwierdzenie dwóch świerszczaków (*Locustella naevia*) i trzcinniczka (*Acrocephalus scirpaceus*). Ze śr. WFOŚiGW zakupiono artykuły do przeprowadzenia warsztatów – namiot, kuchenkę, butlę gazową, lampę, obuwie ochronne; opłacono pobyt na polu namiotowym; art. spożywcze dla uczestników warsztatów.

- warsztaty „Tropami zwierząt” - w dniach od 12 do 15 grudnia 2011 r. odbyły się warsztaty „Tropami zwierząt”. W zajęciach brali udział uczniowie ze szkół podstawowych w Charzykowach, Kosobudach, Męcikale i Pawłowie. Celem zajęć było nabycie umiejętności rozpoznawania oraz odnajdywania w terenie tropów i śladów zwierząt, będących zapisem ich całodobowej aktywności. Zajęcia odbywały się w dwóch częściach: kameralnej prowadzonej w Wiejskim Domu Kultury w Swornegaciach oraz terenowej na „Psiej Górze” k. Swornegaci. Spotkanie z pracownikami Parku każdorazowo rozpoczynało wprowadzeniem w postaci prezentacji multimedialnej na temat tropów zwierząt, następnie rozwiązywali karty pracy, wykonywali gipsowe odlewy tropów oraz przy pomocy przyrodniczego twistera utrwalali zdobyte wiadomości. W części terenowej młodzi tropiciele zwierząt, wyposażeni w klucze do oznaczania tropów, odnajdywali ślady pozostawione przez zwierzęta. Na zakończenie zajęć dla wszystkich uczestników przygotowano ciepły posiłek. Łącznie w warsztatach wzięło udział 160 uczniów.

FESTYNY EKOLOGICZNE

- festyn w Szkole Podstawowej w Męcikale - dnia 28 maja 2011 roku w Męcikale odbył się piknik z okazji Dnia Dziecka. Uczniowie mogli wziąć udział w konkursach przyrodniczych przygotowanych przez pracowników Zaborskiego Parku Krajobrazowego oraz zagrać w grę „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”. Nagrodami za poprawne udzielenie odpowiedzi na przygotowane konkursy były drobne nagrody rzeczowe oraz foldery o Zaborskim Parku Krajobrazowym. W zabawach uczestniczyło ok. 70 osób.

- festyn „Dzień Ziemi w siódemce”- dnia 16 kwietnia 2011 roku odbył się festyn ekologicznym w Zespole Szkół nr 7 w Chojnicach, gdzie pracownicy Zaborskiego Parku Krajobrazowego przygotowali dla chętnych konkursy i zabawy. Uczniowie mogli wziąć udział w konkursach wiedzy o jeziorach Parku lub grach „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody” czy też przyrodniczym twisterze. Dla najmłodszych uczestników przygotowano puzzle. Za poprawne udzielenie odpowiedzi dzieci i młodzież otrzymywała upominki w postaci drobnych nagród rzeczowych i folderów o Zaborskim Parku Krajobrazowym. Do zabawy przystąpiło ok. 200 uczestników.

- festyn „Dzień Ziemi w Tucholi”- dnia 21 maja 2011 roku odbył się festyn zatytułowany: „Rezerwat Biosfery „Bory Tucholskie”. Las całkiem blisko nas”. Dla uczestników festynu przygotowano ulotki promujące największy rezerwat biosfery w Polsce. Swoje stoiska promujące walory przyrodnicze, turystyczne i kulturowe przygotowały: Park Narodowy „Bory Tucholskie” oraz wszystkie parki krajobrazowe z Borów: Tucholski, Wdecki, Wdzydzki i Zaborski. Na naszym stoisku można było m.in. zasięgnąć informacji o międzynarodowym projekcie Eulakles lub wziąć udział w konkursach przygotowanych przez pracowników Parku. W konkursach uczestniczyło ok. 100 osób.

- festyn w Kłodawie – w dniu 29 maja 2011 roku w Szkole Podstawowej w Kłodawie odbył się festyn z okazji Dnia Dziecka. Na stoisku Zaborskiego Parku Krajobrazowego można było m.in. wziąć udział w konkursach dotyczących zasad poruszania się w lesie lub zagrać w dużą grę planszową „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”. W konkursach Parku wzięło udział 70 osób.

- festyn „Czym chata bogata” - 24 lipca odbył się w Charzykowach III Jarmark Ekoturystyczny „Czym chata bogata”, który ma na celu promocję miejscowości i jej walorów turystycznych. Stoisko Zaborskiego Parku Krajobrazowego odwiedziło mnóstwo osób, zarówno mieszkańcy Chojnic i Charzyków, a także spora grupa turystów wypoczywających

nad Jeziorem Charzykowskim. Młodszy uczestnicy Jarmarku mogli wziąć udział w grze planszowej „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”, która przedstawia walory przyrodnicze i krajobrazowe jezior Parku. Starsi odpowiadali na pytania dotyczące szlaków turystycznych położonych na terenie ZPK, zaznajamiając się jednocześnie z mapą i planując zwiedzanie regionu.

- Somiński Jarmark Ludowy - w dniu 6 sierpnia odbył się już VII Somiński Jarmark Ludowy, którego głównym organizatorem jest Ośrodek Kultury Gminy Studzienice w Ugoszczu. W festynie udział wzięli pracownicy Zaborskiego Parku Krajobrazowego promujący na swoim stoisku walory przyrodnicze i krajobrazowe Parku. Dla uczestników festynu przygotowano konkursy ekologiczne, a dla laureatów przewidziano drobne nagrody. Dużym zainteresowaniem cieszyła się gra planszowa „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”, dzięki której najmłodszy uczestnicy mogli poznać jeziora Zaborskiego Parku Krajobrazowego.

Sprzątanie Jeziora Charzykowskiego

W dniach 15 i 16 kwietnia 2011r. w ramach obchodów Dnia Ziemi odbyło się sprzątanie brzegów Jeziora Charzykowskiego. Akcja współorganizowana jest już trzeci rok z rzędu przez Chojnicki Klub Żeglarski i Zaborski Park Krajobrazowy.

W sprzątaniu udział wzięły następujące instytucje i organizacje: Park Narodowy „Bory Tucholskie”, LGD Sandry Brdy, nadleśnictwa Rytel i Przymuszewo, koła łowieckie z Klosnoa i Swornegaci, Gospodarstwo Rybackie w Charzykowach, Społeczna Straż Rybacka, RZGW Gdańsk, LKS, OSP Charzykowy, WOPR, Stowarzyszenie „Charzy”, pletwonurkowie z Klubu „Wodnik”, sesja kajakowa „Szansa”, Urząd Gminy w Chojnicach, Starostwo Powiatowe w Chojnicach, Sołectwo Charzykowy, ChTMR Cyklista, Fundacja Ekologiczna Ziemi Chojnickiej i Zaborskiej, PZW, Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Wierzchowie i Szkoła Podstawowa w Charzykowach.

Pomimo organizacji akcji już kolejny raz, śmieci nad brzegiem Charzykowskiego było rekordowo dużo. Przez dwa dni grupa blisko 100 osób zebrała przeszło trzy kontenery. Przeważały puszki aluminiowe, butelki typu PET, butelki szklane i pojemniki po zanęce wędkarskiej. Znalaziono sporo opon samochodowych, dywaniki, wykładziny, pozostałości po łodzi, a nawet części karoserii samochodowej. Najbardziej zaśmiecone były stanowiska wędkarskie i sąsiedztwo ośrodków wypoczynkowych w rejonie Bachorza i Funki. Uczestnicy akcji, wolontariusze otrzymali pamiątkowe koszulki.

Akcja „Sprzątanie świata”

W tym roku termin ogólnoswiatowej akcji „Clean up the World” przypadał na 16 - 17 - 18 września. Do szkół na terenie miasta i gminy Brusy, gminy Chojnice oraz miasta Chojnice dostarczyliśmy plakaty otrzymane z Fundacji Nasza Ziemia oraz worki i rękawice foliowe. W dniu 14 września w sprzątaniu brzegów jeziora Niedźwiedź oraz okolic Funki brali udział uczniowie Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Chojnicach. Następnego dnia w sprzątaniu brzegu Jeziora Charzykowskiego od Bachorza do Funki oraz okolic Charzyków uczestniczyli uczniowie Zespołu Szkół Kształcenia Ponadgimnazjalnego w Chojnicach. W sobotę 24 września pletwonurkowie z Centrum Nurkowego Tryton oczyszczali ze śmieci dno oraz brzegi jeziora Zmarłe. Tego samego dnia wraz z wychowankami Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Wierzchowie Człuchowskim oraz wolontariuszami zebraliśmy śmieci z brzegów rzeki Zbrzycy na odcinku od osady Windorp do Laski. Informacje o akcji publikowane były w internecie.

Akcja „Pomóżmy ptakom przetrwać zimę”

Wzorem lat ubiegłych ZPK zachęca dzieci i młodzież z przedszkoli i szkół podstawowych do rozważnego dokarmiania ptaków zimą. W ostatnich dniach listopada dostarczyliśmy specjalnie przygotowaną karmę dla ptaków w ilości 325 kg do 36 szkół i przedszkoli na terenie miast i gmin: Chojnice, Brusy, Konarzyny i Lipnica. Akcja połączona jest z

konkurem przyrodniczym „Pomóżmy ptakom przetrwać zimę”, którego rozstrzygnięcie nastąpi w kwietniu 2012 r. Celem konkursu „Pomóżmy ptakom przetrwać zimę” jest nauka jak bezpiecznie dokarmiać ptaki aby im nie szkodzić, a także nauka obserwacji otaczającej nas przyrody i wyrabianie poczucia odpowiedzialności i wrażliwości na piękno przyrody. Do udziału w konkursie zgłosiło się 18 placówek, w tym w kategorii przedszkola i klasy I-III SP 12, a klasy IV-VI SP 6 placówek.

Efekt ekologiczny

Popularyzowanie walorów przyrodniczo – krajobrazowych oraz kulturowych Zaborskiego Parku Krajobrazowego, uwrażliwienie na piękno i unikatowość przyrody, a także kształtowanie postaw przyjaznych środowisku. Dzieci, młodzież i dorośli czynnie zaangażowani zostali w działania proekologiczne biorąc udział w akcjach ekologicznych np. sprzątanie świata, sprzątanie Jeziora Charzykowskiego.

Szkolenia, konferencje, seminaria, oraz prenumerata literatury fachowej i zakup pomocy dydaktycznych.

Ze środków WFOŚiGW zakupiono literaturę fachową m.in. „Czerwona lista roślin i grzybów Polski”, „Exkursionsflora von Deutschland”, „Inwazyjne gatunki roślin ekosystemów mokradeł Polski”, „Collins bird Guide”, „Ptaki w ogrodzie” – do wykorzystania przez pracowników ZPK oraz osoby korzystające z biblioteki ZPK.

Pracownicy Zaborskiego PK w roku 2011 brali również udział w szkoleniach i konferencjach:

- „Współczesne zagadnienia edukacji leśnej społeczeństwa” (2 osoby) – organizator: Centrum Edukacji Przyrodniczo - Leśnej w Rogowie;
- „Aspekty biologii zimorodka *Alcedo atthis* w kontekście ochrony na terenie Polski i Republiki Czeskiej” (2 osoby) – organizator: Tucholski Park Krajobrazowy ;
- warsztaty „Wykorzystanie GPS w ochronie środowiska” (2 osoby) – organizator: Tatrzański Park Narodowy ;
- szkolenie „Woda a ochrona przyrody” (1 osoba) – organizator: Klub Przyrodników.

Efekt ekologiczny

Poszerzenie wiedzy i umiejętności służby parku krajobrazowego, która zostanie wykorzystana w codziennej pracy zarówno terenowej, jak i biurowej.

Czynna ochrona zbiorowisk łąkowych poprzez ekstensywne koszenie i nawadnianie – kontynuacja.

Działania polegały na utrzymaniu drożności systemu nawadniającego łąki w dolinie Kłonecznicy. Wyremontowany w 2005 roku na terenie Nadleśnictwa Przymuszewo stokowy system nawodnień zasila w wodę blisko 25,7 ha łąk. System nawodnień łąk występuje w sąsiedztwie rezerwatu ornitologicznego „Jezioro Laska”, dlatego też jest on cennym miejscem dla rozrodu wielu gatunków ptaków.

Sieć rowów nawadniających w bardzo szybkim tempie zarasta roślinnością wodną i szuwarową (głównie mozgą trzcinową na skarpach rowów). Powodem są wody bogate w substancje biogenne płynące w doprowadzalnikach. Woda ta pochodzi z Zakładu Hodowli Pstrąga, zlokalizowanego powyżej na rzece Kłonecznicy. Gwarancją prawidłowego funkcjonowania systemu jest bieżące utrzymanie drożności rowów nawadniających, polegające na koszeniu skarpi i dna rowów, wygrabieniu i wywiezieniu biomasy. Zarzucenie koszenia połączonego z usuwaniem pokosu, w krótkim czasie doprowadziłoby do zarośnięcia

i wypłacenia rowów nawadniających, zapchania przepustów i tym samym dysfunkcji całego systemu.

Konserwację systemu nawadniającego realizowano w dwóch etapach: 15.06 do 15.07.2011 i od 15.08 do 30.09.2011. Wykonano wówczas dwukrotne koszenie skarp doprowadzalników na długości 4 386 mb, udroźniono bruzdy rozlewowe, a ściętą biomasę zgrabiono i wywieziono.

Efekt ekologiczny

Poprawa stanu siedlisk łąkowych, torfowiskowych i warunków mikroklimatycznych lasów, odtworzenie wilgotnych łąk. Utrzymanie XIX-to wiecznego systemu nawodnień, przykładu kultury rolniczej Zaborów oraz udostępnienie obszaru o wybitnych walorach przyrodniczo- kulturowych dla celów edukacyjnych. Wzrost uwilgotnienia podłoża wpłynie na powiększenie arealów zbiorowisk turzycowych, a wykaszanie powinno zapoczątkować rozwój fitocenozy związanych z łąkami wilgotnymi.

Konserwacja zagospodarowania ekoturystycznego.

Zaborski Park Krajobrazowy jest obszarem często użytkowanym przez turystów, dlatego na jego terenie znajduje się wiele obiektów zagospodarowania turystycznego (tablice, ławy, stoły, wiaty itd.). W roku 2011 dokonaliśmy remontów i konserwacji tych elementów Parku Krajobrazowego. W ramach tego zadania wykonaliśmy:

- nowe tablice graniczne Parku,
- remont i konserwację istniejących tablic granicznych Parku,
- konserwację tablic regulaminowych Parku,
- konserwację tablic informacyjnych – map Zaborskiego parku Krajobrazowego,
- konserwację tablic informacyjnych o strefach ciszy na terenie Parku,
- tablice informacyjne (mapa Zaborskiego PK, o wymiarach 1600x2300 mm) w miejscowościach: Charzykowy i Małe Swornegacie.
- uzupełnienie tabliczek informacyjnych (mapy, drogowaskazy) na szlakach turystycznych Parku.

Działania te służą tworzeniu atrakcyjnej zachęty do uprawiania ekoturystyki na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego oraz wpływają na ograniczenie negatywnego oddziaływania człowieka na przyrodę.

Efekt ekologiczny

Popularyzowanie informacji o Zaborskim PK, przejrzystość granic dla turystów i osób odwiedzających obszar Parku, zabezpieczenie obszaru objętego ochroną prawną przed zagrożeniami zewnętrznymi (działanie prewencyjne).

Organizacja rajdu ekoturystycznego promującego walory przyrodnicze oraz szlaki turystyczne Zaborskiego Parku Krajobrazowego.

W dniu 10 czerwca na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego odbył się Rajd Ekoturystyczny organizowany z okazji Międzynarodowego Roku Lasów. Dla uczestników rajdu przygotowano dwie trasy piesze i dwie rowerowe:

I TRASA (PIESZA):

Drzewicz (start) – niebieskim szlakiem Zbrzycy do Laski wzdłuż jezior: Łackie, Płesno, Gardliczno, Rezerwat Nawionek, Jez. Zmarłe, następnie z Laski niebieskim szlakiem do Widna (długość 15 km).

II TRASA (PIESZA):

Przejsięcie ścieżką przyrodniczą „Dolina Kulawy” (długość 5 km).

III TRASA (ROWEROWA):

Chojnice (start) przejazd czerwonym szlakiem Kaszubskim im. Juliana Rydzkowskiego do Doliny Śmierci, dalej przez Igły, Czartołomie do Klosnowa, z Klosnowa przez Funkę, dalej niebieskim szlakiem rowerowym przez Małe Swornegacie, Chociński Młyn do Swornegaci (droga asfaltowa) dalej niebieskim szlakiem pieszym Zbrzycy, przy Jez. Witoczno, przez most poniżej Jez. Śluza na Zbrzycy, następnie wzdłuż Jez. Czarne do Laski, następnie z Laski niebieskim szlakiem do Widna (długość trasy ok. 42 km).

IV. TRASA (ROWEROWA):

Brusy (start) przejazd zielonym szlakiem Zaborskim przez Zalesie do Kręgów Kamiennych w Leśnie, dalej do Kaszuby, następnie niebieskim szlakiem Zbrzycy przez Rolbik do Widna (długość trasy ok. 23 km).

Łącznie na wszystkich trasach udział wzięło 81 osób; wszyscy otrzymali pamiątkowe koszulki oraz znaczki typu button.

Na trasie rajdu pracownicy ZPK oraz pracownicy Nadleśnictw przybliżyli uczestnikom świat fauny i flory Parku.

Na zakończenie dla uczestników przygotowano gorący posiłek – grochówka i kiełbaska z grilla, również była możliwość posmakowania gorących bułeczek i chleba wypiekanego w czynnym piecu chlebowym w Widnie.

Zaborski Park Krajobrazowy przygotował nagrody dla: najmłodszego uczestnika rajdu, najstarszego uczestnika rajdu oraz dla najbardziej licznej rodziny, która brała udział w rajdzie. Dużym zainteresowanie wśród uczestników cieszył się konkurs przyrodniczy z wiedzy nt. lasów, który przeprowadził pan leśniczy Tomir Kubicki. Laureaci otrzymali nagrody ufundowane przez Nadleśnictwo Przymuszewo.

Organizatorzy Rajdu:

Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych Oddział Zespołu w Charzykowach Zaborski Park Krajobrazowy, Nadleśnictwo Przymuszewo, Nadleśnictwo Rytel, Chojnickie Towarzystwo Przyjaciół Rowerów CYKLISTA.

Patronat medialny: Radio Weekend.

Organizacja rajdu była możliwa dzięki dofinansowaniu z Nadleśnictwa Przymuszewo, Nadleśnictwa Rytel oraz dzięki dotacji z Wojewódzkiego Funduszu Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku.

Efekt ekologiczny

Promocja, upowszechnienie walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Zaborskiego Parku Krajobrazowego, propagowanie aktywnych form wypoczynku oraz kulturalnego i bezpiecznego zachowania się rowerzysty jako uczestnika ruchu drogowego, zwiększenie świadomości ekologicznej uczestników rajdu.

Zwalczanie gatunków inwazyjnych na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego.

Gatunki inwazyjne to jeden z najpoważniejszych problemów współczesnej ochrony przyrody. Wprowadzanie przez człowieka gatunków obcych do środowiska naturalnego to, po niszczeniu siedlisk, główna przyczyna stale zmniejszającej się różnorodności biologicznej na świecie. Na początku sierpnia 2011 roku w Zaborskim Parku Krajobrazowym podjęto inwentaryzację brzegów Jeziora Charzykowskiego pod kątem występowania gatunków inwazyjnych. W działaniach prócz pracowników Parku udział wzięli pracownicy i studenci Wydziału Hydrologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz Wydziału Biologii Uniwersytetu Gdańskiego. Pięciodniowe warsztaty rozpoczęły się wprowadzeniem teoretycznym na temat gatunków obcych i szkoleniem z ich rozpoznawania. Kolejne dni miały charakter terenowy, kiedy uczestnicy wyposażeni w mapy i rejestratory GPS wyszukiwali, namierzali i w miarę możliwości usuwali gatunki inwazyjne.

Warsztaty zaowocowały wzbogaceniem bazy danych Parku o informacje dotyczące rozmieszczenia nie tylko niecierpka gruczołowatego, ale również innych gatunków inwazyjnych. Największe zróżnicowanie w składzie gatunkowym, wykazano na północnym, południowym i zachodnim brzegu jeziora, czyli tam, gdzie zlokalizowane są miejscowości. Najczęściej i najobficiej występującymi gatunkami okazały się niecierpek gruczołowaty i rdestowiec sachaliński, które najprawdopodobniej są uciekinierami z ogródków przydomowych i teraz swobodnie rozprzestrzeniają się w środowisku naturalnym. Natomiast wschodni brzeg jeziora zdominowany jest przez powszechnie już występującego w siedliskach grądów i buczyn niecierpka drobnokwiatowego. Oprócz wyżej wymienionych gatunków w strefie brzegowej Jeziora Charzykowskiego odnotowano również rdestowca ostrokończystego, kolczurkę klapowaną, czeremchę amerykańską, sumaka octowca i rudbękę nagą.

Po zakończonych warsztatach, z miejsc namierzonych przez uczestników szkolenia, pracownicy Parku usunęli niecierpka gruczołowatego. Działanie to ma się przyczynić do ograniczenia występowania tego gatunku w strefie brzegowej Jeziora Charzykowskiego.

Efekt ekologiczny

Zwalczanie niecierpka gruczołowatego przed dojrzaniem owoców zapobiega dalszemu rozprzestrzenianiu się tego gatunku, a tym samym zapobiega osuszaniu kolejnych siedlisk i wypieraniu gatunków rodzimych. Projekt przyczynił się do popularyzowania wiedzy o zagrożeniach dla rodzimej szaty roślinnej ze strony obcych gatunków roślin.

Kontrola zasiedlenia skrzynek lęgowych dla włośchatki oraz inwentaryzacja zimorodka – kontynuacja.

Kontrola zasiedlenia skrzynek lęgowych dla włośchatki

Na początku kwietnia 2011 roku na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego prowadzono inwentaryzację sów. Badania polegały na nasłuchach nocnych oraz kontroli skrzynek lęgowych dla włośchatki, które rozwieszono w 2003 r. Projekt nadzorował ornitolog - Tomasz Błaszczyk z Komitetu Ochrony Orłów, członek Sekcji Ochrony Sów. Część terenowa została poprzedzona szkoleniem na temat możliwości wykorzystania GIS i GPS dla celów inwentaryzacji przyrodniczej, w tym inwentaryzacji sów, które przeprowadził dr Mieczysław Kunz z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Uczestnikami warsztatów byli przedstawiciele wybranych parków krajobrazowych województwa pomorskiego, nadleśnictw oraz kilku uczelni wyższych regionu.

Kontrola skrzynek polegała na otwarciu i zajrzeniu do środka, celem sprawdzenia jej zawartości. Dzięki takiej dokładnej penetracji możliwe było ze stuprocentową pewnością stwierdzenie zasiedlenia bądź jego brak. Przeprowadzone badania nie stwierdziły zasiedlenia budek przez włośchatkę, natomiast odnotowano w 10 przypadkach, zajęcie lub przynajmniej próby zajęcia przez drobne wróblaki, np.: sikory, czy muchołówki. W dwóch skrzynkach zaobserwowano analogiczną sytuację w odniesieniu do większych wróblaków lub dzięciołów. W pięciu budkach, z czego trzy spadły na ziemię i uległy zniszczeniu, nie zaobserwowano śladów zwierząt. W jednej ze skrzynek znaleziono czaszkę młodego lisa, a na dachu kilku budek odchody najprawdopodobniej kuny leśnej.

Brak pożądaných efektów nie musi wcale świadczyć o złym wyborze lokalizacji lub nieudolności podjętych działań. Rozwieszanie skrzynek ma z pewnością sens właśnie w młodszych drzewostanach (do 80 lat), gdzie brak jest naturalnych schronień. Jednakże dla potwierdzenia zajęcia budki przez sowę, powinno przeprowadzać się częstsze kontrole, ponieważ materiał gniazdowy, który i tak w przypadku sów jest znikomy (pióra, wypluwki, resztki ofiar), w ciągu kilku lat może ulegać naturalnemu rozkładowi.

W podsumowaniu raportu sporządzonego po działaniach kontrolnych, Tomasz Błaszczyk stwierdza, że podjęte przez pracowników ZPK przedsięwzięcie oraz ewentualne planowanie kolejnych podobnych, mają jak najbardziej sens. Zwraca również uwagę na potrzebę ostatecznego wyjaśnienia statusu włośchatki na tym terenie oraz konieczność prowadzenia stałego i rzetelnego monitoringu miejsc lokalizacji budek oraz ich otoczenia.

Inwentaryzacja zimorodka na terenie ZPK

Od kwietnia do sierpnia 2011 r. w Zaborskim Parku Krajobrazowym trwała inwentaryzacja zimorodka. Badania wykonywała pani Beata Waśko z Naukowego Koła Ornitologicznego Studentów Uniwersytetu Gdańskiego.

Badania prowadzono w okresie sezonu lęgowego zimorodka, a inwentaryzacją objęto rzeki: Brdę, Chocinę, Kulawę i Zbrzycę oraz brzegi jezior: Charzykowskiego, Somińskiego, Kruszyńskiego, Parzyn, Słuzą, Witoczno i Dybrzk. Penetracja rzek i jezior odbyła się z kajaka lub na pieszo. Na każdym stwierdzonym stanowisku określano stopień zajętości nory oraz wielkość zniesienia. Podczas obserwacji zwracano też uwagę na obecność dorosłych ptaków, świeże odchody, resztki pokarmu oraz skorupy jaj w pobliżu nory.

Podczas inwentaryzacji obrączkowano i szacowano wiek dorosłych i młodych ptaków. Dodatkowo zbierano dane biometryczne dorosłych zimorodków m. in. długość dzioba, skrzydła, sterówek, liczbę sterówek oraz ciężar ciała. Na podstawie analizy zgromadzonych danych wykazano, że zimorodek jest nielicznym gatunkiem lęgowym (4,4 par/100 km²) na powierzchni ogólnej parku. Z kolei średnie zagęszczenie dla biegu rzek wynosi 2,1 par/10 km, a dla jezior 0,4 par/10 km linii brzegowej.

Podczas inwentaryzacji w ZPK ogółem obserwowano 15 zajętych stanowisk lęgowych oraz zaobrachkowano 82 zimorodki (w tym 14 dorosłych i 68 piskląt). Stwierdzono również obecność retrapa - samicy obrączkowanej w 2010 roku na dolnym odcinku Brdy.

Z przeprowadzonej inwentaryzacji sporządzono raport, który znajduje się w bibliotece ZPK w Charzykowach. Wyniki inwentaryzacji zimorodka w Zaborskim Parku Krajobrazowym zostały zaprezentowane przez Beatę Waśko na konferencji pt. „Aspekty biologii zimorodka *Alcedo atthis* w kontekście ochrony na terenie Polski i Republiki Czeskiej”, która zorganizowana została przez Tucholski Park Krajobrazowy i Wyższą Szkołę Zarządzania Środowiskiem w Tucholi w październiku 2011 r. oraz opublikowane w wydawnictwie o tym samym tytule pod redakcją Agnieszki Ławniczak.

Efekt ekologiczny

Kontrola zasiedlenia skrzynek umożliwiła ocenę podejmowanych działań ochronnych w przeszłości. Na podstawie wyników kontroli i inwentaryzacji możemy zastosować zabiegi czynnej ochrony, a także określić wpływ zwiększającego się ruchu kajakowego.

„Jeziora skarbem zaborskiej przyrody” – kampania edukacyjna.

W roku 2011 Zaborski Park Krajobrazowy ogłosił nową akcję informacyjno – edukacyjną „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”. Akcja adresowana była do dzieci i młodzieży klas IV-VI szkoły podstawowej, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z miasta i gminy Chojnice, miasta i gminy Brusy oraz z gminy Lipnica i Konarzyny.

Od marca bieżącego roku, pracownicy ZPK odwiedzali poszczególne placówki zainteresowane ofertą edukacyjną. W ramach zajęć uczniowie zapoznają się z ekosystemem jeziora, walorami przyrodniczymi jezior Ziemi Zaborskiej oraz sposobami ich ochrony. Zajęcia prowadzone są w formie wykładu, popartego prezentacją multimedialną. W części praktycznej uczniowie rozwiązują karty pracy, które wymagają od nich umiejętności czytania mapy. Każda ze szkół, która wzięła udział w akcji została wyposażona w materiały edukacyjne w postaci plakatów „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”. Zajęcia prowadzone

były w szkołach podstawowych klasy IV-VI i gimnazjalnych. Celem akcji była popularyzacja wiadomości na temat jezior Zaborskiego PK, w tym m.in. typów genetycznych, botanicznych i troficznych jezior, zagrożeń oraz zasad ochrony. Łącznie w zajęciach edukacyjnych w całym 2011 r. wzięło udział 2.906 osób w trakcie 111 godzin (zdarzeń).

Akcja edukacyjno-informacyjna „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody” promowana jest również podczas licznych festynów organizowanych przez placówki oświatowe. Podczas tego typu imprez stoisko ZPK wyposażone jest w baner oraz płyty PCV reklamujące kampanię. Natomiast najmłodszy uczestnicy festynów chętnie przystępują do gry „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”, która „przenosi” ich w krainę jezior Parku.

W dniu 24 marca 2011 roku w siedzibie Parku Narodowego „Bory Tucholskie” odbył się wykład dr Katarzyny Bociąg zatytułowany „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”. Prelekcja była inauguracją tegorocznej akcji edukacyjno-informacyjnej na temat walorów, ochrony i zagrożeń jezior Zaborskiego Parku Krajobrazowego.

Zainteresowanych tematyką ekosystemów jeziornych nie brakowało, czego dowodem byli licznie zebrani słuchacze. Na wykład przybyło około 120 osób. Dr Katarzyna Bociąg w przystępny sposób przybliżyła słuchaczom zagadnienia związane z jeziorami Ziemi Zaborskiej oraz problematyką ich ochrony. Prelegentka szczególną uwagę poświęciła jeziorom lobeliowym i ramieniowym, które są prawdziwą „perłą” wśród jezior. Wyjaśniała na czym polega ich specyfika oraz zapoznała słuchaczy z gatunkami wskaźnikowymi dla tego typu zbiorników. Dopełnieniem wykładu była projekcja filmu z serii „Era Wodnika”, która przeniosła uczestników wykładu w tajemniczy świat podwodny jezior lobeliowych.

Po zakończeniu wykładu wręczono nagrody laureatom konkursu internetowego zatytułowanego „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”.

W dniu 25 marca 2011 roku w ramach współpracy Zaborskiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Narodowego „Bory Tucholskie” odbyły się warsztaty dla gimnazjalistów z powiatu chojnickiego pt. „Jeziora skarbem zaborskiej przyrody”. Zajęcia prowadzone były przez dr Katarzynę Bociąg, pracownika naukowego Uniwersytetu Gdańskiego.

Warsztaty zostały przeprowadzone w dwóch częściach: teoretycznej i praktycznej. W części teoretycznej uczestnicy zostali zapoznani z najistotniejszymi cechami ekosystemów jeziornych, poznali walory przyrodnicze jezior Zaborskiego Parku Krajobrazowego oraz dowiedzieli się jakie są sposoby ich ochrony. Po krótkim wykładzie, popartym prezentacją multimedialną gimnazjaliści udali się nad brzeg Jeziora Charzykowskiego. W części praktycznej uczniowie badali zawartość tlenu w wodzie, przezroczystość oraz rozmieszczenie temperatury na różnych głębokościach. Za pomocą czerpacza zostały pobrane próby wody, które posłużyły do badania pH. Podczas zajęć gimnazjaliści wykazywali ogromne zainteresowanie poruszaną tematyką. Wszyscy uczestnicy warsztatów na zakończenie zajęć otrzymali wydawnictwa Parku Narodowego „Bory Tucholskie” oraz Zaborskiego Parku Krajobrazowego. W zajęciach wzięło udział dwiętnastu gimnazjalistów.

Od połowy sierpnia do końca września przeprowadzono remont pomieszczeń edukacyjnych w siedzibie ZPK w Charzykowach, w tym: wymianę paneli podłogowych, wymianę wykładzin, malowanie ścian, stolarki okiennej i drzwiowej, szlifowanie i lakierowanie schodów, wymianę oświetlenia. W ostatnim kwartale 2011 r. pomieszczenia znajdujące się w siedzibie ZPK doposażono w tablicę interaktywną z projektorem oraz tablice edukacyjne na temat Jeziora Charzykowskiego: ekosystem jeziora (rośliny i zwierzęta), ryby i przekrój batymetryczny jeziora, etapy sukcesji jezior, zlewnia Charzykowskiego i zagrożenia, plan batymetryczny J. Charzykowskiego, rak szlachetny, łabędź krzykliwy, puchacz, zimorodek, jeziora lobeliowe i ramienicowe. Dodatkowo w salce edukacyjnej zamontowano szafę na pomoce dydaktyczne oraz stolik pod komputer, a także zakupiono część pomocy dydaktycznych (pęsety, szalki, sieci planktonowe, krążek Secchi’ego, kotwiczka, testery,

czerpak). W roku 2012 planowane jest dalsze uzupełnianie pomocy dydaktycznych do badań środowiskowych jezior oraz zakup binokularów.

Efekt ekologiczny

Wykłady oraz warsztaty tematyczne przynoszą pozytywne zmiany w myśleniu i działaniu uczestników. Młodzież staje się partnerami dorosłych w walce o ochronę przyrody. Zaczynają perspektywicznie myśleć o przyszłości natury, potrafią przewidywać skutki swojej działalności i uczyć tego innych. Poprzez swoją działalność wpływają na świadomość rówieśników oraz rodziców.

Celem zadania było rozwijanie zainteresowań w dziedzinie ochrony jezior oraz kształtowanie właściwego stosunku do przyrody.

Wzrost świadomości na temat roli środowiskowej Jeziora Charzykowskiego, mechanizmów funkcjonowania ekosystemów jeziornych. W opinii większości mieszkańców Charzykowskie jest przede wszystkim miejscem związanym z żeglarstwem (w tym sportowym) i rekreacją.

Pkt. 7 Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

Odtwarzanie i uzupełnianie korytarzy ekologicznych w żuławskiej części otuliny Parku

Ważnym elementem funkcjonalnym Parku Krajobrazowego „Mierzeja Wiślana” są zachowane układy osadnicze oraz tradycyjny charakter pól żuławskich, zachowany w postaciach reliktowych, na który składają się m.in. zadrzewienia śródpolne w formie szpalerów i towarzyszące im płaty zbiorowisk zaroślowych, okrajkowych i welonowych. Przekształcenia krajobrazu rolniczego Żuław Wiślanych na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci doprowadziły do niekorzystnych zmian w funkcjonowaniu ich specyficznego środowiska. Wraz z wycinaniem zadrzewień i zakrzaczeń zniknęły nisze ekologiczne wielu gatunków fauny i swoistego rodzaju szlaki komunikacyjne, umożliwiające swobodną migrację roślin i zwierząt. W związku z tym w br. podjęliśmy kolejne działania, mające na celu przywrócenie i zachowanie tych cennych elementów krajobrazu Parku i jego strefy ochronnej. Na wszystkich etapach projektu prace nadzorowane były przez pracowników Parku oraz wykonywane przy użyciu sprzętu będącego własnością Parku.

Do najważniejszych celów realizacji zadania pn. „**Odtwarzanie i uzupełnianie korytarzy ekologicznych w żuławskiej części otuliny**” należą ochrona krajobrazu rolniczego, uwarunkowanego kulturowo oraz tworzenie enklaw zadrzewień śródpolnych sprzyjających poprawie warunków bytowania zwierząt i roślin w celu ochrony tradycyjnej bioróżnorodności lokalnych układów segetalnych.

Pierwsze prace związane z realizacją zadania podjęto w marcu br. Polegały one na przygotowaniu materiału sadzeniowego, który stanowią żywokoły wierzbowe pozyskane z ogłowienia wierzb w sąsiedztwie terenów objętych projektem. Podczas kilkudniowych prac przygotowano ponad 800 szt. żywokołów o dł. 2,5 m. Na tym etapie do wykonania powyższych prac zatrudniono dwie osoby, które uprzątnęły również pozostałości w postaci drobnych gałęzi. Podobnie jak w roku ubiegłym, po ustąpieniu zmarzliny i przesuszeniu gruntu od 26 marca 2011 rozpoczęto prace związane z głównym etapem zadania. W pierwszej kolejności posadzone zostały żywokoły na gruntach udostępnionych przez Urząd Gminy Sztutowo oraz na gruntach prywatnych miejscowych rolników.

Zgodnie z harmonogramem ze środków WFOŚiGW zakupiono 1000 szt. drzew i krzewów następujących gatunków:

leszczyna zwyczajna – 300 szt.;

kasztanowiec biały	– 20 szt.;
trzmielina zwyczajna	– 80 szt.;
grab pospolity	– 40 szt.;
dereń świdwa	– 300 szt.;
jarzab pospolity (jarzębina)	– 30 szt.;
głóg jednoszyjkowy	– 60 szt.;
kalina koralowa	– 70 szt.;
buk zwyczajny	– 100 szt.

Do akcji pozyskano również sadzonki z Nadleśnictwa Elbląg, ze Starostwa Powiatowego w Nowym Dworze Gdańskim oraz z Gminy Sztutowo. W remizach i w sąsiedztwie szpalerów wierzbowych oprócz wyżej wymienionych gatunków fanerofitów pojawiły się również inne: jabłoń domowa, śliwa tarnina, berberys zwyczajny, świerk, pospolity, olsza czarna, brzoza brodawkowata.

Z uwagi na dużą ilość sadzonek prace prowadzone były od 26 marca do 16 kwietnia 2011 r. we współpracy z Urzędem Gminy w Sztutowie, Nadleśnictwem Elbląg, myśliwymi z Koła Łowieckiego „Sokół” Nr 7 z Gdańska, dziećmi i młodzieżą ze Świetlicy Środowiskowej w Sztutowie oraz z uczniami Zespołu Szkół w Sztutowie. Do akcji czynnie włączyli się również miejscowi rolnicy, którym przekazano znaczną ilość żywokołów i młodych sadzonek oraz udzielono pomocy przy sadzeniu.

Nowo utworzone i zeszłoroczne korytarze, a także remizy poddawane były kilkukrotnej kontroli oraz zabiegom pielęgnacyjnym, których termin uległ przesunięciu z uwagi na długotrwałe utrzymującą się suszę. Prace te są niezbędne ze względu na zabezpieczanie sadzonek przed zacienieniem i zagłuszeniem przez roślinność łąkową, która spowodowałaby zahamowanie wzrostu młodych drzew i krzewów. Pierwsze zabiegi przeprowadzone zostały w czerwcu, a kolejne w sierpniu.

Efekt ekologiczny

Stworzone w efekcie prac szpalery wierzb wzdłuż dróg i cieków wodnych w niedługim czasie staną się miejscem bytowania wielu gatunków, związanych z polami uprawnymi i łąkami, a w szczególności w okresie zimowym posłużą jako miejsca schronienia ptaków i fauny bezkręgowej. Jak dowodzą liczne badania, staną się one również swoistymi pasami buforowymi, chroniącymi wody powierzchniowe przed spływem zanieczyszczeń z terenów przyległych, na których prowadzona jest intensywna gospodarka rolna. W równinnym krajobrazie Żuław zadrzewienia śródpolne stanowią zabezpieczenie upraw agrarnych, łagodzące warunki mikroklimatyczne oraz hamujące erozję eoliczną żyznych mad. Dzięki nasadzeniom zaistnieją także możliwości przebudowy szaty roślinnej i odtworzenie utraconych zbiorowisk okrajowych/welonowych, towarzyszących zadrzewieniom śródpolnym. Podobnie jak w latach ubiegłych, przygotowane zostały również dwie remizy, które w przyszłości staną się źródłem pokarmu i miejscem schronienia dla zwierząt.

Utworzone w ramach zadania korytarze ekologiczne staną się więc wkrótce ostoją bioróżnorodności, co pozwoli na zahamowanie niekorzystnych przemian w krajobrazie przyrodniczym i kulturowym w tej części Żuław Wiślanych.

Podobnie jak w latach ubiegłych, pracownicy Parku informowali mieszkańców powiatu nowodworskiego o realizacji ww. zadania. Podczas licznych spotkań poruszano tematykę korzyści wynikających z obecności zadrzewień śródpolnych, zarówno z punktu ochrony przyrody, jak i gospodarki rolnej. Ponadto na bieżąco pojawiały się informacje odnośnie działań w ramach zadania na stronie internetowej Parku oraz w lokalnej prasie. Projekt został szczegółowo opisany w artykule „Zadrzewienia śródpolne jako przykład czynnej ochrony przyrody w Parku Krajobrazowym „Mierzeja Wiślana” (Gawron, Nr 2(59)2011 – kwartalnik Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego)

Ogółem, w spotkaniach wzięło udział szerokie grono odbiorców – głównie dzieci i młodzieży, które osobiście zaangażowały się w prace i pod opieką pracowników Parku sadziły drzewa i krzewy. Ponadto w kwietniu posprzątane zostały okolice nasadzeń i remizy z poprzednich lat.

W efekcie uczestnicy projektu zyskali szereg umiejętności oraz wiadomości w zakresie tworzenia dogodnych warunków dla życia zwierząt w środowisku silnie przekształconym przez człowieka, a także szerzenia zasad gospodarki rolnej przyjaznej środowisku.

Edukacja Ekologiczna.

Podejmowane w jej ramach działania kształtują odpowiednie postawy proekologiczne wśród dzieci i młodzieży, stając się gwarancją zaangażowania młodego pokolenia w różnorodne akcje na rzecz ochrony przyrody i środowiska.

Działania podjęte w zakresie realizacji zadania objęły dzieci i młodzież ze szkół położonych na terenie Parku i jego otuliny. Dzieci uczestniczyły w spotkaniach i pogadankach w ramach zadania „Odtwarzanie i uzupełnianie korytarzy ekologicznych w żuławskiej części otuliny Parku” oraz w akcjach „Dzień Ziemi” i „Pomóżmy zwierzętom przetrwać zimą”.

Z okazji „Dnia Ziemi” w przedszkolach i szkołach powiatu nowodworskiego odbyły się pogadanki tematyczne zgodne z aktualnym hasłem: „Las całkiem blisko nas”.

Tegoroczna akcja „Pomóżmy zwierzętom przetrwać zimą” skupiła przede wszystkim dzieci ze świetlicy szkolno–środowiskowej w Sztutowie. Dzieci kilkakrotnie pod opieką pracownika Parku dostarczały pożywienie do leśnych pańników.

Osobiste zaangażowanie dzieci pozwoliło na rozbudzenie ciekawości poznawania otaczającego środowiska oraz poszerzenie wiedzy w zakresie znajomości walorów Parku Krajobrazowego „Mierzeja Wiślana”, a także roli poszczególnych składowych środowiska przyrodniczego Parku dla ochrony jego bioróżnorodności. Zagadnienia poruszane w kontekście obchodów „Dnia Ziemi” pozwoliły na kształtowanie odpowiedzialności za stan środowiska, wskazanie kluczowych problemów diagnozowanych w najbliższym otoczeniu i wzrost szacunku do przyrody wśród młodego pokolenia.

W ramach zadania **Edukacja Ekologiczna** pracownicy Parku przygotowali dla uczniów szkół podstawowych z klas IV-VI drugą edycję konkursu z wiedzy ekologicznej pn. „*Jestem integralną częścią przyrody*”. W okresie od 06.05. do 11.05 2011 r. w szkołach, które przystąpiły do udziału w konkursie odbyły się prelekcje o tematyce związanej z ekologią i ochroną przyrody na terenie powiatu nowodworskiego, poszerzonej o wiadomości na temat Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych w Słupsku i parków narodowych w Polsce.

W prelekcjach uwzględniono również zagrożenia środowiska naturalnego wynikające z braku stosowania zasad recyklingu i składowania odpadów poza miejscami do tego przeznaczonymi. W wykładach wzięło udział około 430 uczniów ze szkół podstawowych z terenu powiatu nowodworskiego, wraz z opiekunami.

W dniu 13.05.2011 r. ww. placówkach odbył się etap szkolny konkursu, do którego przystąpiło 137 uczniów. Etap finałowy odbył się 31 maja 2011 r. w siedzibie Zarządu Parku. Z pytaniami testowymi zmagало się 18 uczniów. Podczas oczekiwania na wyniki finałiści uczestniczyli w warsztatach z wykorzystaniem sprzętu optycznego. Dzięki wysokiej jakości sprzętu możliwe było zapoznanie dzieci z techniką obserwacji mikroskopowej na przykładzie pospolitych gatunków mszaków leśnych i małży morskich, obserwowanych przy użyciu mikroskopów stereoskopowych.

W efekcie uczestnictwo dzieci w pogadankach oraz w samym konkursie pozwoliło na podwyższenie świadomości ekologicznej i umożliwiło poznanie zależności między różnymi formami antropopresji oraz ich wpływie na przyrodę Parku. Udział w warsztatach stał się dla

nich dobrym bodźcem do zainteresowania światem zazwyczaj niewidocznym gołym okiem, a proste wskazówki ułatwiające rozpoznanie pospolitych gatunków roślin – zachętą do samodzielnego zapoznania się z bogactwem otaczającej przyrody.

Do stałych zadań Parku należą warsztaty ekologiczne, prelekcje i pogadanki o tematyce związanej m.in. z wartościami przyrodniczymi oraz kulturowymi Parku i otuliny, które stały się znacznie atrakcyjniejsze dzięki materiałom dydaktycznym: „Koło Wiedzy”, „Dendrofon”, „Domino”, „Warstwy Lasu”, umożliwiające dzieciom uczenie się i samodzielne sprawdzenie znajomości podstawowych zagadnień przyrodniczych.

Kolejną składową zadania „Edukacja Ekologiczna” był konkurs plastyczny >>Przyroda Parku Krajobrazowego „Mierzeja Wiślana”<<, który ogłoszono we wrześniu 2011 r. Łącznie wpłynęło 97 prac, których autorami były dzieci i młodzież z terenu Parku i otuliny oraz z Nowego Dworu Gdańskiego - ze szkół, świetlic gminnych i środowiskowych oraz Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego, a także podopieczni Warsztatów Terapii Zajęciowej z Jantaru i Nowego Dworu Gdańskiego. Rozstrzygnięcie konkursu nastąpiło 28 października 2011 r. w siedzibie Parku. Nagrody przyznano w czterech kategoriach wiekowych.

Udział w konkursie zmotywował młodych ludzi do zapoznania się z elementami przyrody Parku Krajobrazowego „Mierzeja Wiślana”, a w szczególności gatunkami objętymi ochroną prawną, których nie można było stosować do budowy makiet.

Efekt ekologiczny

Jak co roku, realizowane przez Park zadania i akcje spotkały się dużym zainteresowaniem społeczności lokalnej. Uczestnicy projektów zapoznali się z zasadami odpowiedniego wykorzystania zasobów przyrodniczych obszarów chronionych. Ponadto spotkania zaowocowały wzrostem świadomości w zakresie dziedzictwa kulturowego regionu oraz wzrostem poczucia odpowiedzialności za najbliższe otoczenie i całokształt elementów środowiska przyrodniczego.

Realizowanym projektom towarzyszyła akcja informacyjna. W lokalnej prasie – „Dzienniku Bałtyckim” oraz na stronie internetowej Parku Krajobrazowego „Mierzeja Wiślana” publikowane były artykuły i informacje o działaniach Parku.

Pkt. 8 Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

„Dzień samorządowca”

W ramach dofinansowania działalności PZPK w ramach działań wspólnych został przeprowadzony „Dzień Samorządowca”. W 6 Parkach (z samorządów z terenu Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego zgłosiły się tylko 3 osoby na warsztaty) w miesiącach maj – czerwiec odbyły się całodzienne spotkania z pracownikami samorządów z terenów Parków. Spotkania odbyły się w formie warsztatów w terenie. Pracownicy samorządów – głównie z wydziałów środowiska i zagospodarowania przestrzennego pogłębili swoje wiadomości z zakresu ochrony przyrody, zasobów przyrodniczych, zapoznali się też z zasadami funkcjonowania Parków w nowej strukturze oraz z największymi problemami związanymi z ochroną w Parkach jak również podzielili się swoimi problemami z pracownikami Parków. Wspólnie pracownicy Parków i samorządów podjęli próbę wspólnego rozwiązania tych problemów.

Efekt ekologiczny

Realizacja Dnia Samorządowca umożliwiła pogłębienie wiadomości z zakresu ochrony przyrody oraz zasad funkcjonowania Parków w nowej strukturze, zaowocowała również pomysłami na wzajemną współpracę na przyszłość.

Wystawa „Lasy – Zielony Skarb Pomorza”

Drugim zadaniem wykonanym wspólnie przez Zespół było wykonanie oraz zorganizowanie wystawy „Lasy – Zielony Skarb Pomorza” – wystawa prezentująca najcenniejsze zbiorowiska leśne występujące w parkach krajobrazowych województwa pomorskiego. W ramach tego zadania zakupiono system wystawienniczy składający się z 20 niezależnych ścianek wystawowych oraz przygotowano i wydrukowano 20 tablic tematycznych z najcenniejszych zbiorowisk leśnych w województwie.

Efekt ekologiczny

Wystawa miała wzbudzić wśród odbiorców większego i trwałego zainteresowania dla spraw związanych z ochroną lasów województwa pomorskiego oraz popularyzować wiedzę związaną z różnymi typami siedlisk leśnych, objętymi ochroną. Wystawa stanowi przewodnik po najcenniejszych zbiorowiskach leśnych pomorskich lasów, pokazuje nie tylko ich piękno, różnorodność i specyfikę ale również przedstawia gatunki charakterystyczne i wskaźnikowe. Wystawa prezentowana jest w różnych miejscowościach województwa pomorskiego m.in. Gdańsk, Chojnice, Słupsk.

Geoportal

W ramach zadania 11 osób odbyło szkolenie I stopnia – GIS w ochronie przyrody. W szkoleniu wzięły udział osoby odpowiedzialne za GIS i geoportal z każdego oddziału PZPK oraz „zielonych szkół” oraz informatyk koordynujący tzw. „grupę GIS”. Po szkoleniu osoby odpowiedzialne w oddziałach za prowadzenie geoportalu otrzymały pierwsze zadania do wykonania i zamieszczenia ich na geoportalu PZPK. Do realizacji tych zadań zostały zakupione licencje ArcGis dla wszystkich oddziałów i „zielonych szkół”. W ramach tego zadania zakupiono również jeden komputer do wprowadzania i przechowywania danych w systemie informacji przestrzennej. W październiku cztery najbardziej zaawansowane osoby w systemie GIS odbyły szkolenie organizowane przez Tatrzński Park Narodowy w Zakopanym.

Efekt ekologiczny

Głównym efektem szkoleń z zakresu systemu informacji przestrzennej oraz prowadzenia geoportalu jest usystematyzowanie i ujednoczenie rozproszonych danych w oddziałach PZPK i udostępnienie ich zainteresowanym w formie mapy interaktywnej. Dane zebrane i udostępnione jako GeoPortal są danymi przejrzystymi, łatwymi do wykorzystania, ogólnodostępnymi. Na bieżąco po zweryfikowaniu danych w oddziałach oraz wprowadzaniu nowych danych zebranych w obszarze podczas pracy w terenie są one przekazywane do RDOPŚ w Gdańsku. Maja ułatwić pracownikom Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska uzgadnianie inwestycji z terenów Parków oraz ich otulin.

Zakup samochodu

W miesiącu grudniu został zakupiony samochód osobowy typu SUV. W roku 2012 5 z 7 parków krajobrazowych przystępuje do sporządzania planów ochrony. Część prac związanych z aktualizacją zasobów przyrody oraz planowaniem zadań ochronnych będzie

wykonywana przez pracowników Parków. Nadzór nad pracami będzie sprawować Dyrekcja Zespołu. Samochód został zakupiony m.in. do prowadzenia nadzoru przebiegania prac, głównie w terenie, w poszczególnych Parkach.